

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Bakalářská práce

2016

Matěj Skalický

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Matěj Skalický

**Současná rozhlasová reportáž v proudovém
vysílání Českého rozhlasu Radiožurnálu**

Bakalářská práce

Praha 2016

Autor práce: **Matěj Skalický**

Vedoucí práce: **PhDr. Josef Maršík, CSc.**

Rok obhajoby: 2016

Bibliografický záznam

SKALICKÝ, Matěj. *Současná rozhlasová reportáž v proudovém vysílání Českého rozhlasu Radiožurnálu*. Praha, 2016. 57 s. Diplomová práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Josef Maršík, CSc.

Anotace (abstrakt)

Podstatou této bakalářské práce je obsahová a formální definice současné rozhlasové reportáže v proudovém vysílání nejposlouchanějšího veřejnoprávního rádia v České republice – Českého rozhlasu Radiožurnálu. V teoretické části autor na základě popisu geneze rozhlasové reportáže pomocí odborné literatury a teorií renomovaných mediálních odborníků vymezuje tento syntetický žánr a pojmenovává jeho základní atributy. Nashromážděné údaje vytváří komplexní schéma pro klasifikaci rozhlasové reportáže a jejích derivátů a současně poskytují obsažný přehled syntaktických prvků reportáže využívaných v jiných rozhlasových žánrech. Výzkumná část této bakalářské práce je vystavěna na rozhovorech s vybranými respondenty z vedení Českého rozhlasu a také případovými studii odvybíraných příspěvků profesionálních reportérů. Rozbor těchto materiálů spolu s výpověďmi autorů reportáží v kontrastu s teoretickou částí této práce nabízí ucelenou představu o podobě současné rozhlasové reportáže na Radiožurnálu, a to včetně témat, výrazových prostředků, pracovních postupů a technických parametrů těchto zpravodajsko-publicistických příspěvků. Součástí kvantitativního výzkumu stavějícího na analýze je zároveň výzkum kompozičních postupů uplatňovaných při přípravě, realizaci a případné postprodukci rozhlasové reportáže na vlnách Českého rozhlasu Radiožurnálu.

Abstract

The objective of this bachelor's thesis is to define the contemporary radio reportage in the broadcasting of Czech Radio Radiožurnál, the most popular public radio station in the Czech Republic. In the theoretical part the author defines this syntetic genre and terms its symptomatic attributes. The author based his research on the genesis of the radio reportage documented in the academic literature and also he used variety of theories by renowned media experts. Collected data has created a complex chart to classify radio reportage and its derivatives. Concurrently it provides a complete outline

of syntetic elements of reportage used in most radio genres. The research of this bachelor thesis focuses on series of interviews with selected respondents from the leadership of Czech Radio and also several case studies by professional radio reporters. The analysis of the material together with the statements of journalists in contrast with the theoretical part of this thesis delivers a comprehensive explanation of the contemporary radio reportage. Including topics, means of expressions, workflow, and technical parametres. Part of this quality research is based on the analysis of current research of compositional procedures used in preparation, realization and potential post-production of the radio reportage in the broadcasting of Czech Radio Radiožurnál.

Klíčová slova

Rozhlas, reportáž, vysílání, Český rozhlas, Radiožurnál

Keywords

Radio, reportage, broadcasting, Czech Radio, Radiožurnál

Rozsah práce: 87 185 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 9. 5. 2016

Matěj Skalický

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Josefu Maršíkovi, CSc., jako i všem dalším profesorům FSV UK za velkou trpělivost a předané znalosti, nejbližšímu okolí za podporu a Českému rozhlasu za všechno ostatní.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

SKALICKÝ Matěj

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2013

E-mail diplomantky/diplomanta:

matej.skalicky@rozhlas.cz

Studijní obor/forma studia:

Žurnalistika/prezenční

Předpokládaný název práce v češtině:

Současná rozhlasová reportáž v proudovém vysílání Českého rozhlasu Radiožurnálu

Předpokládaný název práce v angličtině:

Contemporary radio reportage in the broadcasting of Czech Radio Radiožurnál

Předpokládaný termín dokončení

LS 2016

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce:

Cílem bakalářské práce je teoreticky vymezit rozhlasový žánr reportáže a analyzovat jeho pojetí v proudovém vysílání Českého rozhlasu Radiožurnálu. Práce poskytne v první řadě teoretické vymezení žánru na základě literatury a analýzu rozhlasové práce s tímto žánrem. V následujících kapitolách aplikuje teoretickou definici reportáže na její specifické formy z proudového vysílání Českého rozhlasu Radiožurnálu ve vybraný všední den. Práce bude doplněna o rozhovory s autory vybraných reportáží, které podstoupily teoretickou analýzu.

Předpokládaná struktura práce

1. Úvod
2. Vývoj rozhlasové reportáže
3. Specifika rozhlasové reportáže
4. Současná podoba rozhlasové reportáž
  - 4.1. Téma
  - 4.2. Autenticita
  - 4.3. Reportér a respondenti
  - 4.4. Technické parametry
  - 4.5. Postprodukce
5. Vybraná reportáž (RRŽ)
  - 5.1. Specifika reportáží v RRŽ

6. Vybraná reportáž (ORž)
- 6.1. Specifika reportáží v ORž
7. Vybraná reportáž (VRž/NRž)
- 7.1. Specifika reportáží ve VRž/NRž
8. Závěr
9. Prameny a literatura
7. Přílohy

Vymezení zpracovávaného materiálu:

Proudové vysílání Českého rozhlasu Radiožurnálu z vybraného pracovního dne roku 2015.

Postup (technika) při zpracování materiálu:

Teoretické vymezení rozhlasové reportáže na základě literatury. Analýza tří případových studií v rámci vymezeného období zpracovávaného materiálu.

Základní literatura:

BĚHAL, Rostislav. *Vývoj české rozhlasové reportáže 1923-1938*. 1. vyd. Praha: Československý rozhlas, 1962, 182 s.

Monografie nastiňuje vývoj žánru rozhlasové reportáže v českém prostředí ve 20. a ve 30. letech 20. století.

JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003, 667 s. ISBN 80-86762-00-9.

Skupina autorů se rozepisuje o vývoji Českého rozhlasu jako instituce i proměnách rozhlasové tvorby od zahájení vysílání až do současnosti.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 439 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

Chronologický výklad o historickém vývoji českých médií s vybranými kapitolami o mediálním přínosu a produkci Českého rozhlasu.

MARŠÍK, Josef. *Úvod do teorie rozhlasového programu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995, 106 s. ISBN 80-7184-013-0.

Teoretické seznámení s praxí rozhlasové mediální produkce a jejích specifík prostřednictvím rozhlasového programu.

MARŠÍK, Josef. *Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999, 60 s.

Slovník poskytující definice k vybraným pojmům využívaným v rozhlasové tvorbě i při teoretickém vymezení tématu rozhlasové reportáže.

OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, 263 s. ISBN 978-80-7277-266-7.

Encyklopedie poskytující vhled jak do dějinných náležitostí českého (i světového) mediálního vývoje, tak přibližující a definující specifika mediální terminologie.

HRAŠE, Jiří, Josef MARŠÍK a Ondřej TUČEK. *Sborník: Reportáž v tisku a v rozhlase*. Praha: SRT, 1997, 70 s.

Sborník příspěvků ze semináře Katedry žurnalistiky IKSŽ FSV UK a Sdružení pro rozhlasovou tvorbu poskytující vhled do tvorby tištěné i rozhlasové reportáže.

Diplomové práce k tématu:

BUBLÍK, Vojtěch. *Od námětu k vysílání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012, 71 listů. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Josef Maršík, CSc.

JELÉN, Tomáš. *Zaostřeno na Amazon: rozhlasová reportáž pro Český rozhlas Plus*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2015, 60 listů. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Jan Souček.

SEDLÁKOVÁ, Hana. *Rozhlasová reportáž*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2012, 48 listů. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce MgA. Jan Motal, Ph.D.

Datum / Podpis studenta/ky

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

.....
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

Obsah

ÚVOD.....	2
1. VÝVOJ ČESKÉ ROZHLASOVÉ REPORTÁŽE	6
2. SPECIFIKA ROZHLASOVÉ REPORTÁŽE	10
2.1 KLASIFIKACE ROZHLASOVÉ REPORTÁŽE	14
3. METODOLOGIE PRÁCE	16
4. SOUČASNÁ ROZHLASOVÁ REPORTÁŽ NA RADIOŽURNÁLU	17
4.1 TÉMA	22
4.2 AUTENTICITA	24
4.3 ROLE REPORTÉRA.....	25
4.4 TECHNICKÉ PARAMETRY – STOPÁŽ.....	27
4.5 POSTPRODUKCE.....	29
5. PŘÍPADOVÉ STUDIE	31
5.1 SPECIFIKA REPORTÁŽÍ V RANNÍM RADIOŽURNÁLU	31
5.1.1 <i>Vybraná reportáž z RRž</i>	31
5.2 SPECIFIKA „REPORTÁŽÍ DNE“ V DOPoledNÍM RADIOŽURNÁLU	33
5.2.1 <i>Vybraná „reportáž dne“ z DRž</i>	34
5.3 SPECIFIKA REPORTÁŽÍ V NOČNÍM RADIOŽURNÁLU	36
5.3.1 <i>Vybraná reportáž z NRž</i>	36
ZÁVĚR	40
SUMMARY	43
PRAMENY	44
POUŽITÁ LITERATURA.....	44
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	47
SEZNAM PŘÍLOH.....	48
PŘÍLOHY	49

Úvod

Nespočet teoretických statí a pokusů o definici bez jednoznačného teorému už bylo publikováno o rozhlasové reportáži. Žánru, který by měl být výspou rozhlasovosti a plnohodnotným prostorem pro uplatnění novinářské profese rozhlasového reportéra. Existují o něm často předsudečné představy, mylné domněnky a vedou se zavádějící polemiky. Neexistuje jednotící pojítka mezi tím, na co poukazuje teorie a co je realizováno v praxi. Proto je reportáž jako rozhlasový žánr také předmětem této bakalářské práce. Důvodů pro její definici, ukotvení, klasifikaci, jednotné pojmenování a minimálně provázání jejích prvků sepsaných v knihách a vysílaných v éteru autor této práce spatřuje hned několik.

Reportáž totiž dle jeho soudu představuje jeden z nejkompexnějších rozhlasových žánrů. Je těsně spjata se samotnou podstatou média jako prostředku masové komunikace. Rozhlasová reportáž posluchači přináší očima reportéra detailní subjektivní popis události, o níž referuje, zpravodajsky informuje, objasňuje ji a svým způsobem i hodnotí. Vyjadřuje se skrze zpravodajství a publicistiku. Kvůli tomu je rozhlasová reportáž z teoretického hlediska velmi těžko uchopitelná. Současně je to ovšem nesmírně důležitý žánr, který spoluvytvářel vysílací program tuzemského rozhlasu v téměř celé jeho historii. Zároveň jde bez nadsázky o jednu z nejatraktivnějších forem reprodukce mediálního sdělení pro posluchače. Z těchto důvodů ji v různých podobách mohou v éteru slyšet kontinuálně už 90 let.

Zrod rozhlasové reportáže a následný vývoj byl ovlivněn řadou podnětů – od technologického pokroku přes rozšiřování vysílacího programu až po proměnu role rozhlasového novináře-hlasatele v novináře-reportéra. Reportáž se nejprve stala vytouženým prostředkem bezprostředně aktuálního svědectví z místa události formou přímých rozhlasových přenosů, následně sloužila ve formě reportážních pásem jako detailní přiblížení běžného života Čechoslováků široké veřejnosti, dále jako propagandistický nástroj totalitárních režimů. Vývoj rozhlasové reportáže ve své moderní historii dospěl až k atomizaci celkového konceptu reportáže v jednotlivé prvky aplikované při její tvorbě k užití reportérům produkujícím novodobé nežánrové příspěvky v rozhlasovém vysílání. Postupným mísením rozhlasových formátů se žánrová čistota z vysílání veřejnoprávního rozhlasu začala vytrácet, Český rozhlas začal upouštět od tradičních rozhlasových žánrů a začal s jejich konvergencí. Dnes i tehdy to ovšem byl a je Československý, respektive Český rozhlas, který zastává hlavní, neřku-li

výhradní odbytiště tuzemské rozhlasové reportáže. Tento žánr prostupuje do vysílání napříč stanicemi a vysílacími okruhy, včetně původního Radiožurnálu. Tato stanice je dle autora mínění tváří Českého rozhlasu a mezi rozhlasovými posluchači nejrozšířenější médiem rozhlasové veřejné služby v České republice.

Tato práce si proto klade jednoduchou otázku: Jak dnes soudobá rozhlasová reportáž ve vysílání Českého rozhlasu Radiožurnálu zní? A ještě lépe: Jaká jsou její specifika v hlavním proudové části, pořady vyjímaje? Existuje zde předpoklad, že odpověď vykrystralizuje z kompletní analýzy oné reportáže a její konfrontace s historií a teoretickým rámcem, navíc umocněné případovými studiemi. Ani jedna z nich nebyla kvůli zjevnému střetu zájmu natočena autorem této práce, přestože právě kvůli vlastní bohaté zkušenosti s multiplatformním žánrem reportáže za své dosavadní pětileté působení ve zpravodajských redakcích Českého rozhlasu se toto téma rozhodl důkladně zpracovat. Je si totiž vědom toho, že Český rozhlas nadále navazuje na historii rozhlasové reportáže a uchovává ji pro další generace rozhlasových pracovníků i posluchačů. Při současném nastavení proudového vysílání nejposlouchanější stanice Českého rozhlasu tvoří reportážní příspěvky, respektive příspěvky natočené reportážní metodou tvorby (jak vysvětlí následující kapitoly) zásadní roli. Autor ovšem nastiňuje hypotézu, že se v jistých směrech vymykají zakořeněným teoretickým pojednáním o rozhlasové reportáži jako takové, a bere si za úkol zjistit v čem a proč. Z tohoto důvodu považuje autor pečlivý rozbor soudobé rozhlasové reportáže za velmi účelný nejen pro její další vývoj v českém prostředí, ale zejména také k její bližší specifikaci v rámci nastíněné teorie.

První část této práce velmi stručně uvede vývoj rozhlasové reportáže v konturách vysílacího programu Československého rozhlasu, především pak v meziválečném období a prvopočátcích vysílání ve 20. letech minulého století. Popíše také rozvoj audiofonní technologie jako předurčujícího prvku k rozvoji takového žánru a vyjmenuje hlavní dějinné momenty, které rozhlasová reportáž prožila a které ji formulovaly. Poté se práce pokusí reportáž definovat pomocí řady vědeckých konstrukcí renomovaných mediálních teoretiků a podrobí ji různorodé klasifikaci. Čerpat bude především z knih Josefa Maršíka, Václava Moravce, editovaného svazku Evy Ješutové o historii rozhlasu, článků publikovaných v bulletinu Svět rozhlasu a v neposlední řadě odborných publikací Stanislava Perknera. V této souvislosti autor důrazně upozorňuje, že akcentuje vědecký přínos těchto autorů vůči zkoumanému

tématu, nikoli osobní rovinu věci, která, což uznává, může být v několika případech silně diskutabilní.

Na krátké představení užití metodologie naváže praktická část, jež je stěžejní výpovědí této práce. Autor nejprve determinuje základní prvky formující žánr rozhlasové reportáže, kdy se tato specifika pokusí vystihnout prostřednictvím preparace hlavních reportážních atributů z teoretických definic mediálních vědců i praktiků a post hoc konfrontuje teoretickou část s výpověďmi respondentů z vedení Českého rozhlasu, zaznamenaných v rámci rozhovorů s autorem. Zjištěná fakta této analýzy, kterou se autor rozhodl použít jako základní metodologický postup a kterou uvádí jak v tezi, tak v samostatné kapitole o metodologii této práce, budou následně aplikována na tři případové studie odvysílaných proudových reportáží na Radiožurnálu (příkládané v příloze), doplněné o evaluační analýzu. Přiblížení věci poskytnou odpovědi na anketní otázky položené reportérům, jejichž příspěvky prodělaly pro účely výzkumu transkripci doplněnou o komentář k zvukovému podkresu.

Po uvážení se autor domluvil s vedoucím práce na několika změnách oproti tezi této práce z důvodu důkladnějšího pozorování zkoumané látky a pro účely názornějšího poznání tématu. Pokud teze poskytuje osnovu, pak teprve samotný výzkum je její realizací, čemuž odpovídá i finální struktura práce. Autor proto nejprve rozšířil původně zamýšlený jednodenní záběr pro extrakci dotyčných reportáží z vysílání na pětidenní spektrum pracovního týdne od 17. do 21. srpna roku 2015, protože jednodenní období nepostačovalo výzkumu s ohledem na počet a různorodost vysílaných reportáží na Radiožurnálu. Stejně tak usoudil pozměnit výběr jednoho proudového bloku v druhé pasáži praktické části, který obsahuje „*reportáž dne*“ a použité bloky teď vykazují co největší diskordanci pro komplexní postihnutí projevů reportáží v nich odvysílaných. Autor pro vysvětlení a důraz na akademičnost práce doplnil oproti tezi kapitolu uvádějící metodologii této práce, podkapitolu zohledňující klasifikaci rozhlasové reportáže a kapitolu sloužící jako předmluva k případovým studiím. Ve čtvrté kapitole praktické části jsou pak upřesněny názvy podkapitol 4.3 a 4.4 pro výstižnější pojmenování prvků v nich analyzovaných.

Autor se pro citování ve svém díle rozhodl využít tzv. Harvardskou metodu s citacemi uvnitř textu, poznámkovým aparátem a seznamem použité literatury, se kterou má patřičné zkušenosti z akademických prací na FF UHK a je podle jeho názoru nejpřehlednější a nejpřesnější formou citování pro podobné typy prací. Text je z velké části doplněn autorovými informacemi načerpanými v rámci osobní zkušenosti z praxe.

Důležité pasáže jsou takto odcitovány v poznámkovém aparátu, protože s nimi citační norma nepočítá. Stejně tak autor postupoval v případě interních dokumentů a komunikace, které jako celek nejsou přístupné třetím osobám.

Výsledek této práce shrne závěrečná kapitola. V první řadě jde o to postihnout samotnou podstatu reportáže v rozhlasovém prostředí, danou problematiku důkladně analyzovat, konfrontovat teorii s praxí a vypovědět, jakou podobu má současná rozhlasová reportáž v proudovém vysílání Radiožurnálu. Autor chce dospět k relevantnímu zjištění, které napomůže k pochopení žánru rozhlasové reportáže, pojmenuje její výrazové prostředky a poskytne materiál k dalšímu studiu tohoto žánru pro své kolegy či pro budoucí výzkumníky. Pokud je totiž za umění reportáže považována kombinace slova reportéra se zvukem autentické hodnoty, pak tím největším přínosem jakékoli vědecké činnosti je její uplatnění v praxi. A přesně to je oním prostým účelem této bakalářské práce.

1. Vývoj české rozhlasové reportáže

Reportážním zárodkům v Československém rozhlase dle autorova soudu předcházela dlouholetá a komplexní rozvoj vysílací technologie v zahraničí, v úsilí dále rozšiřovat programové schéma vysílání o nové žánry a v neposlední řadě proměna hlasatele v reportéra, očitého svědka reportovaných událostí. Hlavním předpokladem pro vznik a jakýkoli další vývoj reportáže v rozhlasovém vysílání bylo přenesení původně velmi těžké a objemné audiofonní techniky do terénu, její zkvalitnění a rozšíření o záznamové zařízení (Hraše 2003, s. 102-104; Běhal 1962, s. 60 a 63). Nelze také opomenout, jaký obrovský technologický progres přišel s využitím krátkovlnky (Perkner 1983, s. 90-91). Vedle zásadní role technologického pokroku radiofonie sehrál podstatnou roli reportážní štáb, technici i samotní hlasatelé, kteří se ohlíželi za zkušenostmi v zahraničí, kde byl první rozhlasový veřejný přenos uskutečněný už v roce 1891 z Metropolitní opery v New Yorku (Běhal 1962, s. 15). V roce 1922 pak začala pravidelně vysílat britská BBC,¹ jež postupně uskutečňovala první kroky k vlastním rozhlasovým přenosům. Je možné je vnímat minimálně za technologické předchůdce rozhlasové reportáže.

Československý rozhlas zahájil své každodenní pravidelné vysílání pro veřejnost 18. května 1923 ze stanu v pražských Kbelích (Bednařík et al. 2011, s. 178). Programové schéma, původně omezené striktně na hudební program, se postupem let rozšiřovalo o zpravodajské relace Československé tiskové kanceláře (ČTK) a následně samostatné rozhlasové zpravodajství (Maršík 2003a, s. 43). K žánru rozhlasové reportáže v tuzemsku poprvé pořádně nakročily přímé přenosy. K prvnímu, velmi průkopnickému pokusu došlo 2. srpna 1924, kdy do éteru prostoupil přenos z boxerského zápasu na Letné, který přímo na místě sledoval sportovní odborník Jiří Hojer a telefonem líčil do studia průběh zápasu stenografovi, jenž komentář tlumočil hlasateli Adolfu Dobrovolnému² (Kovářík 1982, s. 25). Následoval přenos celého divadelního představení a Radiojournal začal tento způsob reprodukce událostí využívat od té doby mnohem častěji (Kovářík 1982, s. 28). Podle rozhlasového historika

¹ BBC vznikla původně jako British Broadcasting Company (dnes British Broadcasting Corporation) a byla vlastněná výrobcí rozhlasových přijímačů (Běhal 1962, str. 21). Šlo o vůbec první veřejnoprávní rozhlasovou společnost na světě.

² Adolf Dobrovolný (1869-1934) byl hercem, později divadelním režisérem a prvním rozhlasovým hlasatelem. Do Radiojournalu přišel 17. ledna 1924. Přesně na den deset let po svém nástupu do Československého rozhlasu zemřel. (Běhal 1962, s. 168).

Rostislava Běhala (1962, str. 46) „*posluchači nadšeně vítali tuto první vycházku rozhlasového mikrofonu ze čtyř stěn studia*“.

Rozhlas začal experimentovat s pásmy a přenosy zkvalitňoval. Vysílalo se z Obecního domu nebo Národního divadla, mikrofon byl všude tam, kde se pořádaly kulturní a společenské akce (Pacovský 1993, s. 43-44). Posluchačům se přiblížil ještě více při VIII. všesokolském sletu na přelomu června a července roku 1926, tedy události, která je spojována se vznikem reportáže jako rozhlasového žánru (Maršík 2003b, s. 62). Živé reportování ze sletu posluchače zaujalo novátorským způsobem zprostředkování autentického zvuku jako i reportérova slova, kdy „*poprvé v historii rozhlasové publicistiky a rozhlasu vůbec se objevil rozhlasový pracovník (...) s úkolem podávat bez textu, bez velké přípravy, v improvizovaném projevu svůj subjektivní dojem z události, které se účastní jako divák a jako zástupce posluchačů, aby byl jejich zrakem*“ (Kovářík 1982, s. 59). Běhal (1962, s. 73) v této souvislosti mluví o „*akustickém zachycení děje*“ a o „*zvukomalbě*“. Rozhlas pokračoval v technologickém pokroku. Ještě roku 1926 navázal přímé linkové spojení s předními institucemi v zemi, včetně Pražského hradu a parlamentu (Pacovský 1993, s. 46). Zároveň, v říjnu stejného roku, se uskutečnil první fotbalový přenos v Evropě z utkání mezi pražskou Slavií a Hungarií (Pacovský 1993, s. 155). Komentoval ho Josef Laufer,³ který musel nedobrovolně zastoupit nedorazivšího rozhlasového reportéra: „*Byl jsem s maďarskými hosty v šatně, do které náhle vpadli tři muži, dva členové našeho výboru a jeden cizí. Byl to ředitel Radiojournalu, jako takový se mi představil a jal se mne nutit, abych šel utkání vysílat. (...) Marně jsem se bránil ujišťováním, že jsem nikdy nebyl řečníkem, spatra nikdy nehovořil, s pomocí mých spolupracovníků mne ředitel v pravém smyslu slova vytáhl na tribunu, utkání mezitím už začalo, posadil k mikrofonu a zapřísahal mne, abych na daný pokyn začal mluvit. Třeba tak, jako kdybych v redakci do stroje diktoval referát, jen aby nedočkaví posluchači už něco slyšeli*“ (Laufer 1961 cit. podle Kovářík 1982, s. 159).

Rozhlas začal postupem let přemýšlet nad tím, jak populární reportáž zkvalitnit a najít nové postupy pro její realizaci. Stále častěji do vysílání postupovaly přenosy, zejména sportovní, kterou byly těsně navázány na rychlost a bezprostřednost rozhlasového zpravodajství, ale začaly se uplatňovat také zobrazovací dokumentární metody, především v brněnském studiu Českého rozhlasu, jehož reportéři lpěli na

---

³ Josef Laufer (1891-1966) byl velmi populárním sportovním hlasatelem Radiojournalu, který svého času komentoval velkou řadu důležitých sportovních utkání (Bednařík et al. 2011, s. 181).

zvukové autenticitě a jali se přenést do vysílání každodenní momenty života (Běhal 1997, s. 21-22). Vyvinula se tzv. brněnská škola. (Kovářík 1982, s. 82). Reportéři regionálního brněnského studia na rozdíl od zaměstnanců pražské centrály šli s mikrofonom mimo budovu rozhlasu a zaznamenávali události přímo z terénu: z dolů, továrních hal, tiskárenských podniků, laboratoří a dalších zajímavých míst (Běhal 1997 s. 22). Rozhlas si vybuodoval v meziválečném období široké spektrum kvalifikovaných rozhlasových pracovníků, kteří zformovali podobu reportáže jako žánru. Je třeba zmínit v této souvislosti Františka Kamila Zemana, Josefa Cincibuse,⁴ Dalibora Chalupu, Miloslava Dismana, Františka Havla, Alfreda Technika nebo Františka Kocourka a jeho známou reportáž z vojenské přehlídky nacistů, kterou ve své knize doslovně přepisuje Jaroslav Pacovský (1993, s. 59-60) a v níž lze rozpoznat „*skryté narážky na Němce*“.

Po bouřlivém rozvoji a hledání možností transmise reportáže následovalo období stagnace, neřku-li úpadku. Začátkem druhé světové války a vlastně po celou dobu jejího trvání byla reportáž upozaděna, reportéři perzekuováni, vysílání podstupovalo cenzuře a reprodukce do zahraničí byla zlikvidována (Hrdlička 2003, s. 150). Markantnější důraz jí nepřikládalo ani poválečné vedení. Pokud reportáž prostupovala do vysílání, tak ve formě zkratk a zhuštěných zpráv, zároveň byla podstatnou měrou navázána na Rozhlasové noviny, a tak se mnohem více uplatňovaly reportáže psané jako od Františka Gela z Norimberských procesů a také přemlouvané a stylizované jako od cestovatelů Hanzelky a Zikmunda (Běhal 1997, s. 26). Opětovná restrukturalizace, čistky, propaganda a celkový úpadek reportáže nastala spolu s příchodem totality (Pacovský 1993, s. 96). Už v roce 1946 začal rozhlas vysílat reportáže z parlamentu, obnoveno bylo poté reportážní oddělení, nicméně všechny vysílané materiály byly přepisovány, opět cenzurovány a do vysílání (například skrze komentáře) chtě nechtě pronikalo „*stále více demagogické propagandy*“ (Ješutová 2003, s. 215, 217 a 219). Korigování textů a jejich příprava před náročnými reportážními přenosy se režimu vymstila při pohřbu Klementa Gottvalda v roce 1953, kdy došlo k půlhodinovému lapsu ve vysílání kvůli tomu, že se průvod zdržel a improvizace byla vyloučena (Běhal 1997, s. 28). Reportáž tak dál ztrácela pro rozhlasové vedení na hodnotě. A navíc jí a celému rozhlasu pomalu začala v té době konkurovat televize.

---

⁴ Josef Cincibus (1906-1980) byl rozhlasový hlasatel, první profesionální rozhlasový reportér a vedoucí reportážního oddělení v Československém rozhlasu. (Běhal 1992, s. 50). Proslul reportážním projevem z pohřbu prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka v roce 1937 (Běhal 1997, s. 22).

Přišla 60. léta. Od cenzurovaného vysílání přes čistky v řadách rozhlasových pracovníků až po útlum publicistických útvarů v éteru se reportáž jako žánr, který svůj význam potvrdil v meziválečném období, začala do éteru vracet spolu s uvolňováním napětí ve společnosti. Uplatnění našla mimo jiné ve vysílání tzv. problémových pořadů, v nichž podle Běhala figuroval reportážní záběr „*ve funkci svědka, zpravidla jako výpověď člověka, nějakým způsobem ‚postiženého dobou‘, nejčastěji státními nebo politickými orgány*“ (Běhal 1997, s. 37). Rozhlas začal reportáž také pravidelně vysílat v pořadech Mikroforum (1965) a Meteor (1962) a současně do éteru se svými reportážemi prostupovali zpravodajové ze zahraničí jako třeba Karel Kyncl (Bednařík et al. 2011, s. 298). Program se diferencioval a podle Běhala (1999, s. 15.) byla 60. léta „*nejplodnějším obdobím rozhlasového vysílání*“. Milan Rykl mluví doslova o „*renesanci rozhlasové tvorby, zvláště publicistiky*“ (Rykl 2003, s. 334). I přesto reportáže stále netvořily významnou součást rozhlasového vysílání, zastupovaly je především reportážní zprávy (Běhal 1997, s. 35). A navíc spolu s příchodem Pražského jara a nástupem normalizace se už po několikáté do rozhlasu v plné síle vrátila cenzura a všudypřítomná propaganda sloužící k upevňování stranické loajality.

Počátkem 70. let řady schopných rozhlasových pracovníků značně prořídly (Bednařík et al. 2011, s. 332). Znovu byl vývoj rozhlasové reportáže na dlouhá léta přerušen, přičemž zakázány byly i živé přenosy (Běhal 1997, s. 39). Vyrábělo se na zakázku (Pacovský 1993, s. 130). Uvolňování cenzury a návrat otevřenějšího zpravodajství a publicistiky přinesla až 80. léta (Běhal 1997, s. 40). Především v jejich druhé polovině se ve vysílaných pořadech a relacích opatrně projevuje větší kritičnost (Bouček a Hubička 2003, s. 370). Ve vysílání následně přibyl další prostor pro odbavení komplikovanějších reportážních příspěvků v podobě Zápisníku zahraničních zpravodajů (Bednařík et al. 2011, s. 343).

Sametová revoluce změnila poměry ve společnosti i v médiích, úplné rehabilitace se ale rozhlasové reportáži do současnosti nedostalo. V odborné společnosti se mluví o tom, že „*stagnuje*“, nebo dokonce prochází „*hlubokou krizí*“ (Maršík 1997, s. 41). Samozřejmě, že technologický pokrok stimuloval její vývoj směrem ke zkvalitnění, vícero možnostem postprodukce a zrychlení celého procesu odbavení – díky přechodu z analogové technologie na digitální (Moravec 2003, s. 437). Jak ale současná reportáž zní, čím se projevuje a jak často prostupuje do vysílání? To už je předmětem dalších kapitol této bakalářské práce.

2. Specifika rozhlasové reportáže

Tato kapitola se pokusí nastínit charakteristiku reportáže, původně literárního útvaru (Maršík 1997, s. 43) multidimenzionálního charakteru a jednoho z nejproblematictějších novinářských žánrů napříč žurnalistickými specializacemi, v konturách české rozhlasové novinářiny. Vzhledem ke své časově proměnlivosti (Moravec 2006, s. 38) a řadě koncepčně lišících se teoretických definic (Maršík 1997, s. 41) je spíš než sbírkou pravidel vymezen nespočtem dogmat a postulátů odvozovaných téma od tématu, autor od autora. Právě ona komplexnost, kterou se mediální teoretici snaží ve svých vyčerpávajících výkladech formálního rámce reportáže (který by ji žánrově jednoznačně vymezil) postihnout, už jen na příkladu reportážního rozhovoru jako podtypu, respektive určité formy rozhlasové reportáže (Maršík 1997, s. 47; 1999, s. 25; Matula 1960, s. 25) a jedné z mnoha metod rozhlasové tvorby (Maršík 1999, s. 26; Perkner 1982, s. 89; Slovák 1975, s. 58), dokazuje, jak teoreticky velmi těžko uchopitelný pojem reportáž je. Je nutné si k tomu připočíst ještě problematickou historickou rovinu a neexistenci žádného opusu perfektum, na základě kterého by definice reportáže jako žánru mohla rozvinout svou podstatu. Na druhé straně je z těchto výše zmíněných důvodů fascinující a pro médium veřejné služby zároveň velmi účelné mapovat vývoj české rozhlasové reportáže, dokumentovat dotyčné teorie a konfrontovat je se soudobými trendy realizace a představami o tomto žánru jako takovém.

Následující část poslouží pro nástin jednotlivých výkladů vybraných mediálních teoretiků tak, jak oni pojmenovávají rozhlasovou reportáž jako jeden z žánrů rozhlasové žurnalistiky. Ve svých knihách, statích a pojednáních o rozhlasové reportáži nejenom ukotvují reportáž jako rozhlasový žánr a metodu programové tvorby, ale zároveň se snaží popsat její prvky, což je opět stěžejní pro další nálezy těchto symptomatických atributů v jiných rozhlasových žánrech, které je povšechně využívají. Pro dokreslení představy o těchto specifických rysech je možné zmínit alespoň pásmo nebo reportážní hru (Perkner 1982, s. 88).

Dr. Maršík (1999, s. 24) v první řadě upozorňuje na dvojakost takové reportáže v teoretickém diskurzu. Lze ji chápat jako:

- a) *svébytný žánr na rozhraní zpravodajství a publicistiky,*
- b) *metodu rozhlasové žurnalistické tvorby.*

Toto rozřazení je velmi důležité. Vzhledem k povaze a úkolu této práce se z tohoto důvodu následující odstavce budou soustředit pouze na vymezení reportáže jako svébytného rozhlasového žánru. Přestože nelze nezmínit poznámku zasloužilého rozhlasového režiséra Miloslava Dismana (1960, s. 5), který reportáž považuje za metodu tvořící žánr, kterou popisuje ve smyslu „*názorného přesvědčování zobrazováním skutečnosti*“.

Maršík (1997, s. 43) vysvětluje, proč je reportáž „*na rozhraní*“ zpravodajství a publicistiky. Podle něj osciluje na pomezí s tím, že se původně vyvinula v rámci zpravodajství a teprve posléze se rozšiřovala i v rovině literárně-umělecké, přičemž si zachovala podstatné zpravodajské prvky. Reportáž je v tomto smyslu nezařaditelný žánr, který se konstituoval mimo zmíněné skupiny, respektive právě a pouze na pomezí zpravodajství a publicistiky.

„(Reportáž jako žánr) je tvořena prvky obou těchto žánrových skupin (zejména dokumentárními fakty a částečně také uměleckými obrazy), plní jejich základní funkce (informační, rozborové, dokumentární.) (Maršík 1999, s. 24)

Zároveň rozhlasová reportáž zasahuje do obou těchto žánrových skupin – zpravodajství i publicistiky – svými jednotlivými formami.⁵ Maršík dále akcentuje atributy reportáže, zejména pak popisné očitě svědectví a autentičnost.

„Základním principem reportáže je autentické, okamžité, věcné očitě svědectví reportéra, který pozoruje určité dění (zpravidla časově ohraničené) a své poznání bezprostředně sděluje prostřednictvím popisu a vypravování posluchačům, kteří se tak stávají spoluúčastníky události.“ (Maršík 1999, s. 24)

Dr. Rostislav Běhal (1962, s. 134) o reportáži trochu s nadsázkou říká, že jde o miniaturní rozhlasovou „*hru*“ ze současnosti (tedy žánr dobového charakteru, respektive žánr o dané době referující). Ve své definici dále klade důraz na akusticko-auditivní princip rozhlasovosti:⁶

„Rozhlasová reportáž je prostředkem názorného zobrazení jakékoli skutečnosti nebo jakéhokoli životního děje pod jednou podmínkou: že tento děj (skutečnost) je dostatečně zvukově charakteristický, aby jej posluchač mohl dobře vnímat. V mimořádných případech, kdy posluchač chce být informován přímo z místa děje akusticky nezajímavého, může zvukovou charakteristiku skutečnosti nahradit zvukovou

---

⁵ Dr. Maršík (1997, s. 43) zmiňuje penetrace reportážního rozhovoru do publicistiky a reportážní zprávy do zpravodajství.

charakteristickou prostředí. (...) Úkolem rozhlasové reportáže není jen popis zobrazované skutečnosti, nýbrž především její výklad.“ (Běhal 1962, s. 133)

Redaktor a hlasatel Československého rozhlasu, ve 30. letech rozhlasový pracovník brněnského studia František Kamil Zeman charakterizoval už v té době reportáž jako žánr, pro který je mimořádně důležité „*vzít posluchače s sebou, učinit ho účastníkem všeho, co se děje, dát mu nejen možnost slyšet, ale pomáhat jeho obrazotvornosti, aby nabyl představy tvaru a pohybu*“, k čemuž zároveň podotkl, že je třeba „*dát posluchači příležitost i citově být u věci, kterou reportáž za něho vidí a pro něho zčásti popisuje a zčásti vykládá*“ (Zeman 1933 cit. podle Maršík 1997, s. 44).

Také teoretik Stanislav Perkner poskytuje k tématu reportáže jako svébytného rozhlasového žánru výslovnou deskripci. Podle něj (Perkner 1982, s. 86-87) je to „*žurnalistický žánr, který posluchači umožňuje, aby se stal spoluúčastníkem reálných událostí. Tuto účast mu umožňuje průvodní slovo reportéra, jeho partnerů, případně i zvuková dokumentární složka události. (...) I v reportáži je beletristická složka pouze prostředkem k posílení žurnalistického záměru – není cílem.*“

Z poslední uvedené věty Perknerovy definice vychází širší ukotvení reportáže přesahující žurnalistiku, tedy jak popisuje i Leopold Slovák (1975, s. 66-67), že „*rozhlasová reportáž není žánrem beletristickým, ale především dokumentárním*“, a proto je tedy „*záměrem reportáže umožnit posluchačovi přímé sluchové poznání aktuální události, procesu anebo jevu; učinit ho spoluúčastníkem, a tím ho nejen informovat, ale i získat, přesvědčit a podnítit k aktivitě*“. Přemysl Matula (1960, s. 23) doplňuje, že reportáž je „*zvukový obrázek určitého děje ve skutečné nebo zkrácené délce, který skutečně probíhal v současné době před mikrofonem*“. Přitom je nutné nad reportáží uvažovat jako nad syntetickým zkomponovaným dílem (Matula 1960, s. 24).

V provedeném výčtu lze dojít k faktickému zjištění, že ne formální rámeček zajišťuje ukotvení rozhlasové reportáže, nýbrž mnohem lépe ji definují její prostředky sdělení, rysy a principy realizace, které se navzájem prolínají a kombinují. Z nich Perkner (1982, s. 88) vybírá především dějovost a dynamičnost. Velký důraz je kladen na autenticitu svědectví (Osvaldová, Halada a kol. 2010, s. 175), také informativnost a právě dokumentárnost (Maršík 1997, s. 44). Aplikovatelný je v tomto duchu současně princip, který garant výuky televizní specializace na katedře žurnalistiky IKSŽ FSV UK Martin Lokšík (Osvaldová, Halada a kol. 2010, s. 176) zmiňuje v souvislosti s reportáží

---

⁶ Akusticko-auditivní princip rozhlasu je přenosová vlastnost rozhlasovosti, což implikuje, že „*vše, co přesahuje rovinu zvukovosti, je prostřednictvím rozhlasu nekomunikovatelné*“ (Maršík 1995, s. 41).

televizní, tedy tzv. reportování *hic et nunc* (tady a teď). Ostatně tento a jemu podobné rysy reportáže jsou napříč novinářskými specializacemi velmi obdobné, a to jak v televizní, tak novinové tvorbě. Odlišnosti jsou nasnadě: od nsvázanosti rozhlasového vysílání s obrazem až například po stručnější jazyk oproti tisku (Maršík 1999, s. 25) nebo očitě svědectví přenášené *hic et nunc*, respektive *ex post* (Slovák 1975, s. 65).

Zásadními rysy rozhlasové reportáže shrnují Jiří Hraše a Jan Punčochář (2006, s. 32) v jednom z čísel Světa rozhlasu, odborného bulletinu Sdružení pro rozhlasovou tvorbu:

- a) *dějová složka,*
- b) *slyšitelná přítomnost reportéra,*
- c) *dokumentární zvuk,*
- d) *reportérova subjektivnost,*
- e) *autenticita,*
- f) *záměr reportovanou událost posluchači přiblížit a vysvětlit.*

Je pozoruhodné a unikátní, jak obratně žánr rozhlasové reportáže využívá prvky z publicistiky i zpravodajství a dokáže oběma skupinami prostupovat a zároveň stát kompletně mimo ně. Protože ale téměř veškerá, ať už kusá, či všeobjímající výše zmíněná charakteristika definuje rozhlasovou reportáž spíše z pozice publicistiky, pro kompletnost je nutné nastínit i styčné body reportáže a zpravodajství, respektive toho odvětví zpravodajství, které se formou blíží informativnímu výkladu reportáže, který je teoretiky pokládán za jeden ze stěžejních úkolů tohoto rozhlasového žánru (např. Maršík 1997, s. 44). Denis McQuail v Úvodu do teorie masové komunikace v kapitole o tzv. zpravodajství jako vyprávění operuje s pojmem narace a využívá jeho koncepčního vztahu ke kompozici zpravodajského příspěvku, kdy „*hlavním funkcí vyprávění pomáhá porozumět souhrnům faktů*“ (McQuail 2009, s. 392). To jinými slovy znamená, že pro pochopení konkrétní zprávy mimořádně záleží na jejím výkladu, přičemž pomocnou roli zastávají tzv. příběhy ze života (McQuail 2009, s. 388). Je zde zřejmé podobnost s reportáží jako očitým svědectvím konkrétní události, která slouží jako příklad k zobecnění, nebo chcete-li ukázkový příběh určitého jevu. Je současně zajímavé, že reportáž není v rozporu s hlavními atributy zpravodajství podle McQuaila (2009, s. 387), které tvoří:

- a) *časovost a aktuálnost,*
- b) *nečekanost,*

- c) *předvídatelnost typu,*
- d) *zlomkovitá povaha,*
- e) *pomíjivost,*
- f) *oznamování,*
- g) *ovlivnění hodnotami,*
- h) *zajímavost,*
- i) *fakticita.*

Není tedy sporu, že teoretické koncepce poskytují dostatečný nástin hlavních kritérií pro definici reportáže a schopně pojmenovávají její žánrové zázemí na pomezí zpravodajství a publicistiky. Konzistentně podtrhují rysy a jevy reportáže a vykládají její úkoly vůči posluchači. V mnohém se shodují, v řadě bodů se liší, jednoznačně z toho vyplývá sofistikovanost teoretického pojetí reportáže. I pokud tyto střípky budou složeny v ucelenou mozaiku představ o rozhlasové reportáži, otázkou zůstává, zda a do jaké míry je tento obraz koherentní s praxí, respektive jak silné izolaci podléhá podle hypotézy této bakalářské práce vylíčené v úvodu.

2.1 Klasifikace rozhlasové reportáže

Je důležité zmínit klasifikaci rozhlasové reportáže. Po uvážení předpokladu reálné existence tohoto žánru ve svém modelovém etymonu reportáž prostupuje do éteru hned v několika podobách. Hlavním determinujícím subjektem je suverénní autor-reportér (Matula 1960, s. 28). Útvar se jeho vlivem liší sdělovacími prostředky, kompozičními postupy, dějovou konstrukcí, užitými prvky odvozenými od natáčené události a samozřejmě samotného tématu. Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby dr. Maršíka (1999, s. 25) uvádí následující klasifikaci rozhlasové reportáže:

- a) *komplexní (ucelená),*
- b) *reportážní zkratka,*
- c) *reportážní vstupy,*
- d) *koncipovaná reportáž,*
- e) *reportážní rozhovor,⁷*

---

⁷ Jde o sporný klasifikační typ, formu či pouze metodu reportáže (Maršík 1997, s. 47; Maršík 1999, s. 25; Maršík 1999, s. 26; Perkner 1982, s. 89; Matula 1960, s. 25). V rozhlasu reportážní rozhovor a priori slouží jako metoda tvůrčí práce. Často dochází k mylnému označení vzniklého nereportážního kompilátu za reportáž. Autor této práce vychází v tomto úsudku z osobních zkušeností z praxe.

f) tzv. hraná (rekonstruovaná) reportáž.

Komplexní rozhlasová reportáž podle Maršíka (1999, s. 25) reflektuje takovou událost, která je ohraničená dějově nebo třeba svým trváním. Nejtypičtěji jde tedy o reportáž ze sportovního utkání nebo například z divadelního představení či z demonstrace. Reportážní zkratka je v zásadě reportážní sestřih, nicméně jak Hraše a Punčochář (2006, s. 28) upozorňují, nemusí jít vždy o „doslovné krácení úplného původního celku, ale také o záměrné natočení několika situací či momentek.“ Tento sestřih proto může nabývat podob účelného střihu nebo naopak zkratky zdůvodněné snazším vysvětlením sdělované informace. Reportážní vstupy představují původní formu reportáží obsahující „díličí pohled na vývoj událostí“ (Osvaldová, Halada a kol., s. 176). Koncipovaná reportáž je naopak metodou z nejpokročilejších, když „využívá autentický reportážní materiál podle uměleckého nebo publicistického záměru“ (Maršík 1999, s. 25). Blíží se pásmu, dokonce Hraše a Punčochář (2006, s. 29) ji s původním žánrem v mnoha případech slučují, když říkají, že často jde o typicky postprodukčně upravený materiál. Reportážní rozhovor je nejproblematictější typem. Jde o „typ publicistického rozhovoru, v němž je dialog doplněn zvukovým obrazem události, jež nezastupitelně dokresluje výpověď dotazované osobnosti“ (Maršík 1999, s. 25). Tento pojem naráží na historickou a teoretickou problematiku rozhovoru jako formy rozhlasové reportáže nebo jen jedné z mnoha metod rozhlasové tvorby, protože „reportáž nelze považovat za jakýkoli mimostudiový příspěvek doplněný beletristickými prvky nebo rozhovor podbarvený zvukovou kulisou“ (Maršík 1997, s. 24-25). Posledním nastíněným typem je hraná neboli rekonstruovaná reportáž, která se dříve, během reportážních počátků v rozhlase, běžně vyskytovala ve vysílání (Hraše a Punčochář 2006, s. 31). Podle Maršíka (1999, s. 25) jde o „fiktivní útvar, připravený ve studiu ve stylizovaném zvukovém prostředí“. Pro její upotřebení je ale důležité brát ohled na posluchače, zda dokáže její stylizaci rozluštit (Matula 1960, s. 30).

Hraše a Punčochář (2006, s. 30-31) k této analyzované klasifikaci rozhlasových typů ještě přidávají dva následující, které však nejsou samy o sobě rozšiřující, jako spíš do detailu specifikující základní klasifikaci rozhlasové reportáže:

- a) reportážní zprávu,
- b) sběrnou reportáž (časosběrnou).

Reportážní zpráva v jejich pojetí (Hraše a Punčochář 2006, s. 29) velmi zjednodušeně přináší krátkou informaci, která „sděluje, co se právě děje, příp. co

předcházelo a jaká změna je v očekávání“. Současně zde ale musí být přítomný už zmíněný princip *hic et nunc* a všechny náležitosti, hlavně autentičnost, které reportážní zprávu odlišují od běžného zpravodajského vstupu. Zároveň Hraše a Punčochář (2006, s. 29) označují reportážní zprávu jako jednotné číslo od reportážních vstupů, které ve vysílání tvoří určitou kontextuální sérii. Oproti tomu sběrná reportáž nebo lépe časosběrná reportáž postihuje mnohem delší časový úsek reflektované události či spíše děje, přičemž *„má přirozeně většinou podobu reportážního pásma“* (Hraše a Punčochář 2006, s. 31).

Leopold Slovák (1975, s. 67) přidává vlastní klasifikační kritérium zaměřené na míru autorské participace a postprodukčních zásahů, když dělí reportáže na:

- a) *vlastní reportáž,*
- b) *reportážní přenos,*
- c) *reportážní montáž.*

V neposlední řadě je třeba upozornit na diverzifikaci reportáží přímých a ze záznamu, jak uvádí Maršík (1997, s. 48):

- a) *přímé,*
- b) *ze záznamu.*

Toto klasifikační kritérium naprosto přesně dělí reportážní formy na ty, které jsou živě přenášeny přímo do éteru (jako např. reportážní vstup), a na ty, které podléhají postprodukčnímu procesu, včetně střihu nebo zakomponování reportérova slova *ex post* ve studiu (jako např. koncipovaná reportáž). Stejně tak je ve druhém navíc naprosto logicky uplatňovaná i následná revize a redakční, potažmo instituční gatekeeping.

3. Metodologie práce

Pokud teoretická část této práce použila historickou exploraci zkoumaného tématu v syntéze s dokumentární složkou nástinu základních vědecko-metodických teorií, je nutné přistoupit k metodologii navazující praktické části. Ta je vystavěna na kvalitativním výzkumu spočívajícím v analýze shromážděných dat (Jensen 2013, s. 235). Pokud bylo využito dedukčních postupů (viz Hendl 2008, s. 34) založených na tvrzení určené k segmentaci dat, v následujících kapitolách tento postup bude obrácen v indukci a praktická část se na základě vybraných atributů pokusí koncipovat hlediska, která poslouží k formulaci hodnotících výsledků, jež by měly analyzované jevy

interpretovat. Primárním závěrem je potvrzení, respektive vyvracení hypotézy předeslané v úvodu této práce (Jensen 2013, s. 239). Potažmo nad zodpovězení hypotézy stanovení vlastních závěrů.

Metoda získávání dat pro praktickou část je založena na kvalitativním dotazování při kombinaci rozhovoru pomocí návodu, strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami a neformálního rozhovoru (Hendl 2008, s. 173-175). Autor k tomuto ad hoc vytvořenému smíšenému typu rozhovoru přistoupil na základě požadavku této práce zodpovědět jak konkrétní otázky, tak nahlédnout do subjektivní percepce respondentů v určitých okruzích zpracovávaného tématu. Autor rozhovory zároveň přizpůsobil odpovědím respondentů, které osobně dobře zná. Tato část práce by proto měla posloužit důkladnému empirickému i fenomenologickému zkoumání na základě bohatých zkušeností vybraných respondentů s probíranou látkou (Hendl 2008, s. 126).

Druhou pasáží praktické části jsou tři případové studie, podléhající doslovné transkripci s komentářem zvukového prostředí (Hendl 2008, s. 208). Pro účely této práce budou využity jako tzv. instrumentální případy, které neposlouží k definici sebe samých, ale jako příklad k zobecnění (Hendl 2008, s. 105). Za pomoci evaluační studie (Hendl 2008, s. 108) bude autor hodnotit prvky rozhlasové reportáže a uvádět je do souvislostí. Hodnotící kritéria pro evaluaci budou uvedena v předmluvě k této části. Stručnou evaluaci usnadní odpovědi autorů dotyčných reportáží pořízených dvěma anketními otázkami.

4. Současná rozhlasová reportáž na Radiožurnálu

Radiožurnál je nejposlouchanější stanicí veřejnoprávního Českého rozhlasu.⁸ Stanice se profiluje jako proudové vysílání složené z hudební složky, zpravodajsko-publicistických příspěvků, zpravodajských relací a publicistických pořadů, jde tedy o smíšený formát poskytující posluchači plný hudební a zpravodajský servis.⁹ Maršík (1995, s. 49) Radiožurnál popisuje jako de facto bezuzávěrkový formát, který „vytváří

⁸ Výsledky poslechovosti rádií v České republice shromažďuje od roku 2006 Národní výzkum poslechovosti Radioprojekt agentur Median a Stem Mark. Ve 2. a 3. čtvrtletí 2015 zaujal mezi celostátními stanicemi Radiožurnál 4. místo s výsledkem 835 tisíc posluchačů za den a odhadním podílem na trhu 9,3 procenta (více Radioprojekt 2015, s. 1).

⁹ Tento formát lze označit jako news/music (Aust 2012) nebo také tzv. full service (RadioTV 2002). Radiožurnál jako stanice veřejnoprávního Českého rozhlasu v zásadě nespadá pod žádný ze základních rozhlasových formátů určených spíše pro formátovou klasifikaci komerčních a soukromých stanic (Maršík 1999, s. 13).

předpoklady k využití hlavních předností současného rozhlasu, zejména aktuálnosti, pohotovosti, atraktivnosti, živosti a dokumentární věrnosti“. Následující aspekty Českého rozhlasu Radiožurnálu považuje Maršík (1995, s. 19) za charakteristické a zásadní pro relevantní veřejnoprávní servis:

- a) *vysokou prestiž stanice u veřejnosti,*
- b) *orientaci na aktuální společenské dění s důrazem na dodržování zásady objektivnosti, vyváženosti a nestrannosti (...) snahu o maximální serióznost,*
- c) *vysokou pohotovost, rychlost a operativnost,*
- d) *nepřetržitost vysílání (...) s možností kdykoli vysílání přerušit a poskytnout posluchačům aktuální informaci,*
- e) *těsnou vazbu publicistického programu na zpravodajství.*

V této části bude využito otevřené konfrontace výpovědí tří nejkompentnějších mužů zaštiťujících podobu náplně vysílání veřejnoprávního Radiožurnálu se vzory, typy a modely nastíněnými v předchozích kapitolách teoretické části. Rozhovory autor bakalářské práce natočil s ředitelem Zpravodajství Janem Pokorným, šéfredaktorem Radiožurnálu Ondřejem Suchanem a šéfedítorem stanice Petrem Pospíšilem.

Tuto část uvede žánrové ukotvení současné rozhlasové reportáže na Radiožurnálu ve vztahu ke zpravodajství a publicistice, zastoupených zpravodajskými relacemi a publicistickými pořady. Oslovení respondenti akcentují nerozpojitelnost této vazby s tím, že principiální vystavení reportáže na pomezí publicistiky a zpravodajství determinuje mluvené slovo na Radiožurnálu. Podle ředitele zpravodajství Jana Pokorného se vysílané reportáže drží na pomezí zpravodajství a publicistiky, záleží však, o jaké konkrétní téma se jedná, což ve svém důsledku určuje žánrovou volatilitu takové reportáže v mezích obou zmíněných skupin (Pokorný 2016, rozhovor). Podle šéfredaktora Radiožurnálu Ondřeje Suchana (2016, rozhovor) a také šéfedítora Petra Pospíšila (2016, rozhovor) vysílané rozhlasové reportáže více inklinují ke zpravodajství, nicméně si úmyslně a vždy zachovávají reportážní publicistické prvky. V této souvislosti je příhodné se vrátit k tomu, co dr. Maršík tvrdí o oscilaci reportáže mezi zpravodajstvím a publicistikou. Potvrzuje totiž ono vyhranění, respektive spojení zpravodajství a publicistiky v reportážních příspěvcích. Hranice mezi oběma skupinami je podle Maršíka (1995, s. 15) důležitá a zároveň „v rozhlasové žurnalistické praxi nelze obě skupiny od sebe striktně oddělit“, a to proto, že „publicistické žánry bezprostředně

čerpají ze zpravodajství a zpravodajství navazuje na stupeň poznání tématu zprostředkovaného publicistikou“.

Jaká je pozice reportáže na Radiožurnálu? Jednoslovná odpověď zní obdobně jako při pokusech o její definici: problematická. Reportáž je součástí širší skupiny příspěvků, které jsou v éteru přední stanice veřejnoprávního rozhlasu slyšet. Tuto větu je třeba si uvést do kontextu. Základní stavební jednotkou mluveného slova proudových bloků je příspěvek.¹⁰ Tento příspěvek může být buď:

- a) *čtená* (zpráva),
- b) *zvuk* (respondenta),
- c) *živý vstup* (reportéra),
- d) *RSM*,¹¹
- e) *rozhovor*,
- f) *montáž*,
- g) **reportáž**,
- h) *názory*,
- i) *událost*,
- j) *pořad*.

Následující řádky se budou soustředit jen a pouze na reportáž jako svébytný žánr, a tedy na příspěvky s touto determinující košilkou.¹² Jak vyplývá z denního proudového vysílání, Radiožurnál vnímá příspěvek s označením „*reportáž*“ zejména jako reportážní zkratku, v určitých případech také jako komplexní nebo koncipovanou reportáž, obě pochopitelně ze záznamu. Často může jít jen o sporný žánr, respektive metodu tvorby v podobě reportážního rozhovoru. Potvrzují to jak osobní zkušenosti autora, tak jednotlivé rozhovory s vedením stanice a v neposlední řadě i výše nastíněný přehled vysílaných rozhlasových příspěvků. V nejhorším případě je reportáž přímo zaměňována s příspěvkem jako takovým (Moravec 2008, s. 26). Živé reportážní vstupy

¹⁰ Příspěvek slouží na Radiožurnálu pro souhrnné označení produktu rozhlasové žurnalistiky. Autor této práce vychází z osobních zkušeností z praxe. Zdrojem klasifikace příspěvků je program iNews. Jde o zpravodajský systém Českého rozhlasu, používaný od roku 1998 (Moravec 2003, s. 442).

¹¹ RSM je užívaná zkratka pro tzv. Rozhovor s moderátorem. Jde o typ živého rozhlasového příspěvku, který je založen na rozhovoru redaktora nebo respondenta s moderátorem. Autor této práce vychází z osobních zkušeností z praxe.

¹² Košilka je označení pro formulář obsahující základní technické parametry konkrétního příspěvku zaneseného do redakčního systému iNews. Jde o název, stopáž, kód reportáže v odbavovacím systému Dalet apod. Autor této práce vychází z osobních zkušeností z praxe.

jsou svou povahou na Radiožurnálu zaměnitelné se zpravodajskými (Suchan 2016, rozhovor).

Jan Pokorný (2016, rozhovor) sám vnímá rozhlasovou reportáž jako velmi unikátní žánr, v němž se „*má pracovat s posluchačovou představivostí a popis je v ní (reportáži) klíčový prvek.*“ K tomu Pokorný (2016, rozhovor) dodává, že by „*reportáž měla stát primárně na nějaké atmosféře, na emoci a hlavně na plastickém popisu.*“ Souvisí to s tím, že natáčení reportáže je realizované přímo na místě události a reportér je okem posluchače s tím, že sledovanou událost zprostředkovává dokumentárně-zvukovým popisem kombinovaným s doprovodným autorským výkladem. Petr Pospíšil (2016, rozhovor) se soustředí na autentické prvky reportáže: „*Nejdřív si představím popis situace, reportáž musí být zvukomalebná, musí tam být hlasy. Když je například o autech, tak aby v ní vrčel motor. Aby prostě reportáž člověka vtáhla, aby si představil, že na tom místě v daném okamžiku je.*“ Ve výpovědi Petra Pospíšila lze vysledovat několik důležitých aspektů, které se rovněž střetávají s řadou teoretických koncepcí. Podstatné rysy jsou: zvukomalebnost a autenticita (Pospíšil 2016, rozhovor). Ondřej Suchan (2016, rozhovor) akcentuje očitě svědectví reportéra, kdy „*rozhlas je na rozdíl od jiných médií stále specifický v tom, že musí být na místě, a ta reportáž je o to cennější, protože se nedá dělat z kanceláře.*“ Suchan také naráží na to, co Denis McQuail (2009, s. 388) v Úvodu do teorie masových médií, jak byl nastíněno v teoretické části této práce, pojmenovává jako tzv. příběhy ze života a akcentuje narativní složku příspěvku poukázáním na detail, díky kterému si příjemce komunikátu snadněji odvodí rámec a kontext. To znamená, že také reportáže na Radiožurnálu se a priori soustředí na detail a příběh, jenž slouží jako zpravodajský nástroj k niternému pochopení konkrétního tématu. „*To je hrozně důležité, protože pokud je rádio zpravodajské, tak neustále bojuje s tím, že se trochu odosobňuje od posluchačů. Přináší informace, posluchači ho mají rádi, vědí, že je pro ně potřebné a že mu můžou důvěřovat, ale nemůže být tolik osobní, a proto si myslím, že právě zachycení onoho ‚běžného života‘ je důležité. (...) Dokážeme sejít na ten nejnižší schůdek, ke každému jednotlivému člověku, který má svůj vlastní příběh a který, když si to pak člověk uvědomí, nevidí svět až tak strašně černobíle,*“ říká Ondřej Suchan (2016, rozhovor).

Největší změny ve výstavbě reportáže v posledních letech nastaly transformací Radiožurnálu na proudové vysílání, které posluchač vnímá jako kulisu (Maršík 1995, s. 49). Zároveň dr. Maršík už téměř před 20 lety nastolil myšlenku, že se rozhlasoví pracovníci odvrací od velkých reportážních projektů a vlivem řady okolností směřují

své úsilí k tvorbě spíše kratších a nenáročnějších reportážních útvarů – jako reportážní zprávě, rozhovoru nebo vstupu. Tehdejší předpoklad, že se ve vysílání bude projevat určitý posun od „*reportáže jako žánru spíše k reportáži jako metodě programové tvorby*“ (Maršík 1997, s. 49), odpovídá současné realitě. Problematické je, že při současném nastavení proudového vysílání není na reportáž čas. Hraše a Punčochář (2006, s. 33) vidí problém konkrétně v následujících bodech:

- a) *konkurence televize,*
- b) *zkracování stopáží,*
- c) *nedostatek času na natočení reportáže,*
- d) *malá podpora ze strany vedení.*

Na stále přítomné riziko vytrácení reportáže jako klasického rozhlasového žánru bylo v minulosti opakovaně upozorňováno (např. Maršík 1997, s. 41). Určité potvrzení alespoň druhého a třetího bodu přináší Jan Pokorný (2016, rozhovor): „*Někdy se stává, že reportéři, jak jsou zavalení jinou prací a už je to občas taková macha a rutina, tak zapomínají na základní věci řemesla.*“ Na postupné vytrácení reportáže upozorňuje i Ondřej Suchan (2016, rozhovor). Čtvrtý bod ovšem vyvrací skutečnost, že vedení Radiožurnálu v posledních letech naopak usilovalo o rehabilitaci žánru reportáže a zařadilo ji pevně do vysílání pod názvem „*reportáž dne*“ (Pokorný 2016, rozhovor; Suchan 2016, rozhovor) V jednotkách jsou reportáže ve výše definované podobě zastoupeny v několika proudových blocích (Ranní Radiožurnál, Dopolnední Radiožurnál, Odpolední Radiožurnál 1 a 2, Večerní Radiožurnál a Noční Radiožurnál) (Pospíšil 2016, rozhovor). Zároveň reportáž prostupuje do vysílání i skrze řadu speciálních projektů, jakými jsou v současnosti (jaro 2016) například Příběhy Radiožurnálu (Suchan 2016, rozhovor). Výroba těchto příspěvků ovšem nepodléhá gesci Radiožurnálu, je součástí agendy jednotlivých redakcí kompetenčně spadajících pod Zpravodajství Českého rozhlasu.

Důležitost reportáže v současném vysílání Českého rozhlasu Radiožurnálu zdůrazňují všichni tři respondenti. Jan Pokorný (2016, rozhovor) považuje reportáž za jakousi *crème de la crème* rozhlasové práce: „*Reportáž v rádiu je jako rodinné zlato. Je to žánr, který si snažíme neuvěřitelně hýčkat a podporovat, protože si to médium veřejné služby může dovolit. Ona to není úplně jednoduchá a levná věc.*“ Podle Petra Pospíšila (2016, rozhovor) jde pro Radiožurnál o zásadní žánrovou formu. „*Co vysílat potom? Zprávy, montáže... To nejdůležitější je vtáhnout člověka na místa, kde je reportér.*

Ukázat mu, jak to tam vypadá a co se tam právě teď děje. A k tomu je potřeba reportáž.“ Ondřej Suchan (2016, rozhovor) na to konto říká, že „*by byla velká škoda, kdyby reportáž z vysílání zmizela, ale myslím si, že to nedopustíme*“.

4.1 Téma

Téma obsahově koncipuje reportáž a zároveň variuje s její formou. Už samotná zpracovávaná látka je valorizačním kritériem pro výslednou podobu reportáže. Pro tuto specifickou žánrovou formu je důležité, aby reportér ještě před samotným procesem natáčení nejenom zvážil, zda konkrétní problematiku lze dobře reportážně zpracovat (Matula 1960, s. 24), ale především důkladně promyslel, jakým způsobem bude postupovat při natáčení a postprodukci. Ve všech případech platí, že naprosto stěžejní pro vznik kvalitní rozhlasové reportáže je její předprodukční část, jinými slovy pečlivá příprava reportéra (Soukup 2006, s. 37; Janáč 2006, s. 35; Disman 1960, s. 10). Znalost reprodukováné látky v kombinaci s přidanou hodnotou v podobě zkušeností reportéra akcentuje i Ondřej Suchan (2016, rozhovor) slovy: „*Reportáž je krásná právě v tom, že se si ji člověk může připravit a naplánovat. (...) Že reportér nepřijede na místo a nehledá, o čem by točil, ale dopředu si postaví scénář. Samozřejmě neohýbá skutečnost, kterou vidí, ale udělá si poctivou přípravu. Pak je všechno jednodušší.*“

Samotné téma do značné míry určuje výslednou podobu reportáže. Autor na základě zkušeností z praxe dělí reportážně zpracovávané události na:

- a) *s vysokým reportážním potenciálem,*
- b) *nízkým reportážním potenciálem.*

Události s vysokým reportážním potenciálem jsou synergií posluchačsky přitažlivého děje v prostorách nahrávajících detailnímu zvukově-dokumentárnímu zobrazení. Jako příklad poslouží reportáž z prostor pražského Autonomního centra Klinika, kterou její autor Lubomír Smatana vystavěl jednak na aktuálně propírané otázce budoucnosti centra a zároveň plastickém popisu samotného místa (Pospíšil 2016, rozhovor). Měl ovšem vícero možností, jak reportáž vést a na co se zaměřit. Jde tedy o takové typy událostí, které přestože opět vyžadují důkladnou přípravu reportéra, jsou zajímavé už ve své podstatě, proto je i více možností, jak je uchopit. Marek Janáč (2006, s. 36) k tomu říká: „*Vybírejme pro reportáže zajímavý úhel pohledu. Provokujme jimi, nacházejme nové cesty*“. Prací reportéra je totiž zvolit ten nejatraktivnější motiv a držet se jej, aby vytěžil onen reportážní potenciál na úplné maximum. Z toho vyplývá,

že i témata s vysokým reportážním potenciálem nemusí a priori znamenat dobrou a úspěšnou reportáž, pokud by reportér, vědom si atraktivity tématu, rezignoval na její důmyslnou realizaci.

V případech událostí, které jen složitě snášejí nároky auditivně-akustického principu rozhlasu, musí reportér zvážit výstavbu reportáže o to důkladněji. Možností, jak téma s nízkým reportážním potenciálem zpracovat, se snižuje v závislosti na aktuálnosti a uzavřenosti události, prostorách, v nichž se odehrává nebo samotné všeobecné atraktivitě tématu jako takového. Řeč je například o výročních reportážích. Jednu z cest, jak taková témata reportážně zpracovat, zmiňuje například Ondřej Suchan (2016, rozhovor), podle kterého by se měl reportér soustředit na detail. Ten je nejenom dostatečně stabilním nástrojem k výstavbě reportáže, ale zároveň poskytuje prostor k neotřelému a novátorskému zpracování látky, které je posluchačsky poplatné. Ilustrativní je reportáž autora této práce (Skalický 2016) k 100. výročí německého automobilového výrobce BMW, jež v minulosti vytvořil na základě zmíněného postulátu. A priori šlo o dislokované, historické téma bez významnější doprovodné akce s nízkým reportážním potenciálem. Cestou reportážního zpracování detailu – bez hodnoticích soudů – ovšem vznikla reportáž komplexně postihující téma jako celek.¹³

Existuje nicméně velké množství témat s nízkým reportážním potenciálem, pro něž se primárně nabízí zpracování jiné, neřku-li ho přímo vyžadují. Vzhledem k výše nastíněnému procesu určité konvergence rozhlasových žánrů je velmi časté, že taková zpracování nesou známky reportáže, zejména množstvím využívaných reportážních prvků, a to aby netvořila pouze jakousi „rozšířenou zprávu“ (Pospíšil 2016, rozhovor). Například montáž¹⁴ se liší v tom, že u ní „přiznáváme, že jsme na místě byli, ale že je to dotáčené ve studiu, i když se použijí reálné zvuky“ (Pokorný 2016, rozhovor). Montáž nelze v tomto ohledu nazírat jako čistý žánr, ale naopak jako syntetický, protože obsahuje reportážní prvky, nestává se ale toliko reportáží vice versa právě proto, že některé atributy specifické pro reportáž neobsahuje. V případě montáže příspěvek například ztrácí na autentičnosti. Pro montáž je typické spojování jednotlivých částí v kompaktní celek, jenž ovšem postrádá „jednotící styl a sevřenou kompozici“ (Perkner 1982, s. 82). Pro kompletnost je třeba uvést, že už zmíněná varianta pouze jakési

---

¹³ Reportáž byla vystavěna na přímé konfrontaci s unikátním modelem automobilky, který se významně zasloužil o její další existenci. Reportáž byla vytvořena z jedné pražské prodejny veteránů, kde byl zapomenutý model odstaven. Výročí autor zmínil v ohlášení k příspěvku. Jde o příklad, kdy parciální detail posloužil k zobecnění a komplexnímu zachycení celého tématu.

„rozšířené zprávy“, ovšem opět s reportážními prvky, se na Radiožurnálu objevuje také, a to pod označením „balíček“ (Pospíšil 2016, rozhovor).

4.2 Autenticita

Josef Branžovský (1965, s. 65) zdůrazňuje, že „obraz zvuku je v rozhlasu odtržen od svého zdroje, může tedy být spojen s libovolnou představou“. Pokud se ovšem mediální teoretici s rozhlasovými pracovníky shodují na jednom z nejzásadnějších reportážních rysů, ne-li na tom zcela nejdůležitějším, je to právě ona vlastnost přenést posluchače přímo na místo události pomocí autentických zvuků, výpovědí a očitých svědectví reportéra.¹⁵ Svým způsobem jde o atribut, který odlišuje rozhlasovou reportáž od reportáží konstituovaných na půdě televizní a novinové. Autor této práce podle poznatků nabitých teoretickou a praktickou analýzou žánru reportáže dělí charakteristické rysy komponující reportáž do dvou skupin podle toho, do jaké míry jsou pro Radiožurnál jako stanici relevantní nebo spíše irelevantní. Bez ohledu na konkrétní případy. Jako podkladové schéma poslouží už uvedená klasifikace Jiřího Hrašeho a Jana Punčocháře (2006, s. 32).

Prvky a principy spíše relevantní pro proudovou reportáž na Českém rozhlasu Radiožurnálu, seřazené bez prioritizace:

- a) *autenticita,*
- b) *reportérova subjektivnost,*
- c) *dokumentární zvuk.*

Prvky a principy spíše irelevantní pro proudovou reportáž na Českém rozhlasu Radiožurnálu, seřazené bez prioritizace:

- a) *záměr reportovanou událost posluchači přiblížit a vysvětlit,*
- b) *dějová složka,*
- c) *slyšitelná přítomnost reportéra.*

Autenticita, v podobě autentické zvukomalebnosti nebo autentického svědectví, je sama o sobě vlastností a priori signifikantní pro rozhlasové reportáže ve smyslu věrohodnosti a „vybízivosti“ vůči posluchačům k participaci aktivováním vlastní představitosti (Soukup 2006, s. 37). Jan Pokorný (2016, rozhovor) jinými slovy říká, že

¹⁴ Montáž patří na Radiožurnálu mezi nejčastější alternativy k reportáži. Autor této práce vychází z osobních zkušeností z praxe.

¹⁵ V rozhovoru autenticitu explicitně zmiňuje např. Petr Pospíšil (2016), z teoretiků Soukup (2006, s. 37).

„*rádio se liší od televize v tom, že má hezčí obrázky*“. Také podle Petra Pospíšila (2016, rozhovor) je nutné, aby „*reportáž člověka vtáhla, aby si představil, že na tom místě v daném okamžiku je*“. Je to opět ona výlučná schopnost rozhlasu zvaná akusticko-auditivní princip, který je považován za ten vůbec mediálně nejautentičtější (Branžovský 1965, s. 64-65). Vyznačuje se současně velkou mírou interpretativnosti (Čábelová 2003, s. 26).

Onu zvukovou sugestivitu tedy vnímají někteří rozhlasoví pracovníci jako určitý druh šifry, v níž je zakódovaná rozhlasová vizualita a která tedy přesahuje míru komunikativnosti rozhlasu na základě akusticko-auditivního principu. Moderátor Českého rozhlasu Vltavy Tomáš Černý (2004) je přesvědčený o tom, že „*když se obraz šikovně zakleje do zvuku a když se zvuk udělá tak, aby dekodér obrazu, který máme v hlavě a kterému se říká fantazie, to skrze uši mohl rozkódovat a přečíst, tak může na rozhlasové vlně v rozhlasovém pořadu vzniknout naprosto úžasný a úchvatný velkofilm bez počítačových efektů, které stojí miliony dolarů a na kterém se podílejí desítky odborníků-animátorů*“.

Pokud je autenticita reportáže skutečně šifrou, která metaforicky vzato implikuje vizuální rozměr rozhlasovosti, tak reportér jako hypotetické oko posluchače musí smyslovému dekodéru „*jménem fantazie*“ dodat nezbytná data k tomu, aby posluchač byl schopen onen vizuální rozměr rozluštit. Řeč je o další parciální složce komponující autenticitu jako celek, totiž o slovním projevu reportéra a jeho způsobu podání očitého svědectví z místa události. To je velmi závislé na soudobé percepci slova, kulturních vjemech apod. Reportér musí mít v tomto ohledu na mysli, že jazyk má performativní podobu a že rozhlas je médium, které stejně jako vysílané příspěvky nesnese hluchá místa stejně jako výmluvnost nebo patetičnost (Maršík 1997, s. 45). V této souvislosti nelze zapomenout na to, že „*za autentické jsme si zvykli považovat to, co v nás vzbuzuje citové pohnutí*“ (Hraše a Punčochář 2006, s. 33). Za mírou a výkladem autenticity proto z velké části stojí samotný reportér než událost jako taková.

4.3 Role reportéra

Reportér má podle Františka Gela (b.r. cit. podle Disman 1960, s. 6) „*zprostředkovat vědění milionům*“ a zároveň musí být podle Matuly (1960, s. 29) „*solidním polyhistorem*“ v tom – lehce nadneseném – smyslu vzdělaného člověka s rozhledem, „*s nímž se lze bavit zrovna tak dobře o neaktuálnějších problémech kultury jako o zajímavých teplomilných rostlinách pro školní zahrádku*“. Stejně jako samotný

žánr je i profese jejího tvůrce silně komplikovaná. A to nejenom z titulu autora reportáže, ale také co do jeho role rozhlasového novináře v kontextu současné zpravodajsko-publicistické produkce Českého rozhlasu. Reportéra totiž dnes už nelze jednoznačně klasifikovat jako jednoho z rozhlasových pracovníků, který je výhradním tvůrcem reportážních příspěvků. Postupem let se stalo označení „reportér“ přes úpadek žánru paradoxně nadužívané. „*Jde o módní slovo, používané pro nejrůznější žánry zcela automaticky, bez rozmyslu. Ten, kdo připraví minutovou zprávu, je nazýván reportérem jen proto, že v ní používá dvě tři věty respondentů, natočených jinde než v rozhlasové budově nebo telefonicky*“ (Janáč 2006, s. 35). Nejenom rozhlas, ale i jiná média si navykla pozici reportéra nadhodnocovat před ostatní jako prestižnější funkci, a označovat tak rozhlasové pracovníky-redaktory, jejichž výsledným produktem často ani reportáž není. Janáč (2006, s. 36) upozorňuje, že za tento problém zčásti může i současná neexistence reportážních oddělení.¹⁶

Reportér je očítý svědek události a předává o ní poselství (Janáč 2006, s. 35; Lavičková a Černý 2006, s. 34). „*Bez reportéra posluchač ztrácí orientaci v záplavě ruchů, neví, kdo k němu mluví, v jakém prostředí se ocitá a jaký to má všechno smysl*“ (Hraše a Punčochář 2006, s. 32). Reportér je ergo nejenom hybatelem publicistické složky reportáže jakožto průvodce a vypravěč, ale musí dostatečně dbát i na výklad pozorovaných událostí. „*Reportér tedy není okem posluchačovým, ale tykadlem jeho intelektu*“ (Běhal 1962, s. 133). To znamená, že reportér je především takovým rozhlasovým autorem, který oproti redaktorovi mnohem více autorsky prostupuje do kompilovaného příspěvku a z tohoto titulu musí být multifunkční a adaptivně schopný inhibovat negativní externalitu stejně jako funkčně využívat sebereflexi. A protože jsou na něj kladeny mnohem větší nároky, musí se umět nejenom dobře připravit, ale měl by se sám nadále empiricky sebevzdělávat, přicházet s vlastními náměty, pouštět se do komplikovaných formátů (Hraše a Punčochář 2006, s. 33). Měl by dále vyvozovat důsledky ze své práce a starat se o její dopady.

Mezi nejpodstatnější vlastnosti reportéra patří „*pohotovost, schopnost rychle formulovat, smysl pro detail i souvislosti, osobitý způsob vidění*“ (Osvaldová a Halada 2010, s. 176). Důležité je jedna ze složek dotvářející autenticitu reportáže, jde o reportérův projev nebo lépe reportérovo slovo, které by mělo být „*dostatečně názorné, srozumitelné a přesné, aby vyvolalo v posluchačově fantazii právě jen ony představy, o*

¹⁶ Reportážní oddělení vzniklo už v roce 1938 (Běhal 1997, s. 23), ani poslední obnovení v roce 2009 (pod názvem Redakce reportérů) nebylo trvalé (Marketing&Media 2009).

něž reportér usiluje“ (Běhal 1962, s. 133). Dokonalý slovní projev – rychlý a současně foneticky vycizelovaný a barvitý – zmiňuje také Perkner (1982, s. 87). Reportér musí být na základě těchto vlastností schopen plastického popisu pozorované události (Pokorný 2016, rozhovor), k čemuž *„vybírám to, co je typické, podstatné pro pravdivý obraz události“* (Perkner 1982, s. 86). Podle Perknera (1982, s. 86) je tato selekce vázaná na:

- a) *důležitosti,*
- b) *zajímavosti a atraktivnosti.*

Je třeba mít stále na vědomí, že reportáž je syntetický žánr, pro jehož zpravodajskou část je spornou, ale jednotící činností objektivnost, která je do jisté míry ovlivněna publicistickými reportážními kritérii, nicméně podle Petra Pospíšila (2016, rozhovor) stále zůstává zásadní, aby reportér v reportážích nehodnotil. Mírnější je v tomto ohledu Běhal (1962, s. 133-134), který pouze říká, že *„vlastní komentování – hodnocení zobrazované události reportérem – je pouze druhotnou, méně účinnou výkladu vnitřního smyslu přenášené zkušenosti“*. Maršík (1999, s. 24) naopak přímo tvrdí, že reportér se *„z mnohotvárné skutečnosti, jež ho obklopuje, zaměřuje jen na podstatné rysy, hledá jejich souvislosti, hodnotí je a sděluje své stanovisko“*.

Za nejvýznačnější současné reportéry na Radiožurnálu považuje šéfreditor Petr Pospíšil (2016, rozhovor) Ľubomíra Smatanu, Andreu Čánovou a Martina Knitla. Ľubomíra Smatanu zmiňuje i ředitel Zpravodajství Jan Pokorný (2016, rozhovor) a šéfredaktor Radiožurnálu Ondřej Suchan (2016, rozhovor), který k výčtu ještě doplňuje Jaroslava Skalického. Významný prostor podle Pospíšila současně dostává zahraniční redakce, respektive zahraniční zpravodajové Českého rozhlasu, kteří své reportáže uplatňují například i v rámci pořadu Zápisník zahraničních zpravodajů. Jmenovitě uvádí Jiřího Hoška, Petra Vavroušku a Pavla Poláka (Pospíšil 2016, rozhovor).

4.4 Technické parametry – stopáž

Tato podkapitola se nebude věnovat rozhlasovým vysílačům, frekvencím, kmitočtům, typům záznamových zařízení, přenosové rychlosti zvuku a dalším ryze odborným termínům. Pro soudobou rozhlasovou reportáž na Radiožurnálu neexistuje v tomto směru žádné specifikum. Přestože technologický pokrok byl speciálně pro reportáž točenou z terénu v minulosti nesporně velmi důležitý, dnes je jako technický parametr určující zejména stopáž příspěvku. Odvíjí se od řady aspektů:

- d) *typ stanice (Radiožurnál),*
- e) *typ proudového bloku (RRž, DRž, ORž 1 a 2, VRž a NRž),*
- f) *typ příspěvku (Reportáž),*
- g) *konkrétní příspěvek.*

Radiožurnál je stanicí proudového vysílání (bod a), má dopředu načrtnuté vysílací schéma, kde jsou stopáže pevně stanovené mustrem – tzv. *clocky* – podle proudových bloků (bod b).¹⁷ „*Máme to nastavené na průměrnou stopáž muziky, danou stopáž zpravodajských relací a předem definovanou stopáž zpravodajských obsahů, které jsou v proudu,*“ vysvětluje Jan Pokorný (2016, rozhovor). Z proudových bloků jsou nejkratší stopáže stanovené pro Ranní Radiožurnál kvůli dynamicky pojatému vysílání mezi pátou a devátou hodinou ranní, nejdelší pro Večerní Radiožurnál (Pokorný 2016, rozhovor). Příspěvky připravované pro proudové vysílání by měly mít totožné stopáže bez ohledu na žánr příspěvku (bod c). Existují zde především pro reportáže výjimky, a to hlavně s ohledem na konkrétní příspěvek (bod d) (Pokorný 2016, rozhovor). Základní schéma stopáží pro proudové vysílání Českého rozhlasu Radiožurnálu se odvíjí od následující tabulky:

Tabulka 1 Stopáže pro proud Radiožurnálu z prosince 2015¹⁸

	RRž	DRž	ORž 1	ORž 2	VRž	NRž
Zvuk	1:00- 1:20	1:30-1:50 (výjimečně 2:00)	1:30-1:50 (výjimečně 2:00)	1:30-1:50 (výjimečně 2:00)	2:00	-
Ohlášení zvuku	0:20	0:20	0:20	0:20	-	-
RSM	1:30	2:00 po dohodě	2:00 po dohodě	2:00 po dohodě	-	-
Ohlášení RSM	0:20	-	-	-	-	-

¹⁷ Tzv. *clocky* jsou předepsané časy pro příspěvky vložené mezi hudební složku v proudovém vysílání. Jsou přesně stanovené stopážemi, aby vysílání tzv. *nepřetékalo*, tedy nemělo zpoždění, anebo naopak nedocházelo k tzv. *bourákům*, tedy k pauzám, tichu. Autor této práce vychází z osobních zkušeností z praxe.

¹⁸ Zdrojem je interní emailová komunikace mezi vedením a zaměstnanci Českého rozhlasu, která není citována v seznamu použité literatury.

Je třeba podotknout, že nejde o neporušitelný vnitřní předpis, ale doporučující manuál. Proto se mohou uvedené stopáže nepodstatně lišit od stopáží uvedených v rozhovorech s respondenty z vedení Radiožurnálu,¹⁹ natož ve výsledku se stopážemi vysílaných příspěvků. Staniční vedení ve spolupráci s editory přihlíží především ke konkrétnímu příspěvku a také skutečnosti, že by stopáže měly rámcově reflektovat kulisový poslech ze strany posluchačů (Pokorný 2016, rozhovor). To znamená, že se v proudovém vysílání Radiožurnálu mohou objevovat (a děje se tak) reportáže přesahující tuto stopáž buď a priori záměrně (jako v případě tzv. „*reportáže dne*“), nebo ad hoc v případech vyžadujících větší prostor ve vysílání (jako např. investigativní reportáže) (Pokorný 2016, rozhovor).

Na druhé straně zde existují hlasy, že v zásadě každá „*smysluplná reportáž potřebuje nejen onen čas na přípravu, ale také na odvysílání*“ (Soukup 2006, s. 37) a že zkracování stopáží s ohledem na dynamičnost doby (Maršík 1997, s. 48-49) signifikuje proměnu reportáže do metaforické podoby vtipu, „*nikoli v tom smyslu směšnosti, ale proto, že vtip je útvar, který nepřipouští jakékoliv plevelné slovo. A my z těch reportáží nebo z té skutečnosti vytváříme vtipy, a to, co je zbytečné, to co vytváří tu zajímavou barevnou škálu života, musíme oklestit, abychom se dostali na požadované stopáže, čímž v podstatě znásilňujeme skutečnost, a pak samozřejmě reportáž může být hezká, ale nebude věrná*“ (Janáč 2006, s. 36).

Otázka stopáží je z těchto důvodů velmi důležitá právě proto, aby nepůsobila kontraproduktivně, neeliminovala zásadní charakteristické rysy reportáže, potažmo nedeformovala povahu reportáže jako takové.

4.5 Postprodukce

Ve finále všechny příspěvky připravené k vysílání na Radiožurnálu označované jako „*reportáž*“ podléhají postprodukci, tedy dodatečnému zpracování ve studiích a redakcích, respektive ve stříhových programech. Současná postprodukce reportážních příspěvků na Radiožurnálu odpovídá schématu, který ve své knize *Žánry rozhlasové žurnalistiky* zmiňuje Stanislav Perkner (1982, s. 87). Reportážní materiál podle něj reportér zpracovává trojím způsobem:

1. *záběry vyčistí a stočí dohromady,*

---

¹⁹ Z rozhovorů s respondenty vedení v návaznosti na uvedenou tabulku vyplývá, že ač existují určité mantinely pro stopáže, jsou do jisté míry flexibilní a neexistuje jednoznačně a pevně stanovený přehled,

2. *použije jen nejvýstižnější záběry, ostatní záběry buď vypustí, nebo uvede ve stylizované, herecky interpretované podobě,*²⁰
3. *doplní zvukové záběry textem ze studia.*

Pokud nejde o reportáž točenou tzv. *z ruky*,²¹ využívají reportéři při postprodukčním zpracování příspěvku dodatečného ozvučení v podobě postsynchronu.²² Reportéři by při postprodukční práci měli pevně dodržovat kompoziční základy akcentující chronologii děje reportáže (Perkner 1982, s. 87). Je také třeba upozornit, že samotný střih může být velmi manipulativním nástrojem (Janáč 2006, s. 36), který ruší pravdivost (Matula 1960, s. 28). To už je ovšem věc, která je spíš předmětem svědomí a etických a mravních zásad každého jednotlivého reportéra než této práce.

---

v jakém rozmezí by se měly pohybovat (Suchan 2016, rozhovor; Pokorný 2016, rozhovor, Pospíšil 2016, rozhovor).

²⁰ Tzn. v podobě tzv. hrané, rekonstruované reportáže (Maršík 1999, s. 25).

²¹ Reportáž tzv. *z ruky* je běžné užívané označení pro reportáž vytvořenou přímo na místě události bez nutnosti využití postsynchronů ze studia. Autor vychází z osobních zkušeností z praxe.

²² Postsynchron, jinak také „*dodatečné ozvučení*“ audiovizuálních děl (Osvaldová a Halada 2010, s. 156). Termín je využíván v televizní tvorbě, aplikovat jej lze i na tvorbu rozhlasovou. Autor vychází z osobních zkušeností z praxe.

5. Případové studie

Autor vybral tři případové studie jako příklady pro zobecnění probrané látky, na kterých chce dokázat výsledky vyplývající z první pasáže praktické části této práce. Budou uvedeny do kontextu tří předem vybraných bloků proudového vysílání, jakožto vymezení této práce, které autor zdůvodnil v úvodu. Jak už bylo nastíněno v kapitole stanovující metodologické postupy využívané v této práci, autor své poznatky shrne ve stručné evaluaci doplněné o selektivní výběr citací z odpovědí na dvě anketní otázky, které každému reportérovi, jehož příspěvek prodělal pro účely výzkumu transkripci doplněnou o komentář k zvukovému podkresu, autor položil.

Evaluační kritéria odpovídají podkapitolám, které posloužily k analýze jednotlivých reportážních prvků i uplatňovaných postupů při jejich realizaci. Jmenovitě jde o:

- a) *téma,*
- b) *autenticitu,*
- c) *roli reportéra,*
- d) *technický parametr stopáže,*
- e) *postprodukcí.*

5.1 Specifika reportáží v Ranním Radiožurnálu

Ranní Radiožurnál je proudový blok vysílání od 5 do 9 hodin. Reportáže v RRŽ se vyznačují především kratší stopáží vynucenou dynamičností ranního vysílání (Pospíšil 2016, rozhovor). Jejich obsahovou náplní jsou příspěvky z událostí z minulého dne a z noci a také krátké verze reportáží, které jsou součástí větších materiálů, jež budou rezonovat celým dnem.

5.1.1 Vybraná reportáž z RRŽ

Ostravská reportérka Českého rozhlasu Andrea Čánová připravila pro ranní vysílání 18. srpna 2015 krátkou verzi reportáže o tom, že z ulic Karviné stále častěji mizí fotopasti proti zlodějům. Zjišťovala, jak se s tímto problémem vypořádávají tamní strážníci. Příspěvek vysílal Radiožurnál v ranním proudovém vysílání v 7.10, stopáž činí 1:20.²³

---

²³ Zdrojem je interní protokol z vysílání, který není citován v seznamu použité literatury.

PROMO:

Na karvinské zloděje jsou zřejmě krátcí i vynálezci moderní elektroniky. Z ulic totiž stále častěji mizí fotopasti, které mají právě zloděje odhalovat. Více už za chvíli.

RESPONDENTI:

1. Václav Ožana (bez PP, zástupce ředitele Městské policie Karviná)
2. Petr Bičej (zastupitel ČSSD v Karviné, ředitel Městské policie v Karviné)

OHLÁŠENÍ:

Z ulic Karviné mizí fotopasti. Mají chránit městský majetek a odradit lidi od zakládání černých skládek. Tuhle zbraň proti zlodějům ale právě zloději kradou. A to tak rafinovaně, že je policisté nemají šanci vypátrat.

SCÉNÁŘ+SYN/ASYN:

/začíná praskáním větví, chůzí v terénu, pokračuje jako podkres příspěvku/

Respondent 1: Prostředí, ve kterém se nacházíme, odpovídá spíše charakteru smetiště.

Reportérka: I toto zákoutí Karviné proměnili lidé v černou skládku. Vyhozené krabice, plasty, prostě nepořádek. Na nenápadném místě proto strážníci namontovali fotopast, říká zástupce ředitele městské policie Václav Ožana.

Respondent 1: Snímek, který je právě teď odeslán na operační pracoviště městské policie, nás zcela jistě zachytil a operátor má možnost sledovat dění tady přímo na místě.

Reportérka: Jenže karvinští zloději jsou vynalézaví. Moderní zařízení začali krást, a to tak, že jim nejde vidět do tváře.

/pokračuje bez kulisy/

Respondent 2: Oni jsou poměrně prozíraví ti lidé. Pakliže tu fotopast obejdete, ona je tam samozřejmě upevněná poměrně dobře, lankem, zámkem, ale pakliže tam vylezete z druhé strany, tak ji prostě odcvaknete.

Reportérka: Stěžuje si ředitel karvinské městské policie Petr Bičej. Sám se o jednu fotopast v místní části Doly staral a taky o ni přišel.

Respondent 2: Poměrně často jsem tam ořezával větve a pak jsem zjistil, že už není co ořezávat, protože není fotopast, ale i ten strom. Byli tam lidé, kteří načerno těžili stromy a jaksi ho odtěžili i s fotopastí.

Reportérka: Strážníci proto fotopasti raději nenechávají na jednom místě dlouho, aby je zloději nestihli ukrást.

/končí odhlášením reportérky/

Evaluace:

Reportáž Andrey Čánové je typickým příkladem reportážní zkratky. Jde o reflexi komplexního problému, z něhož byl vyňat konkrétní příklad, na kterém autorka reportáž založila a který jí posloužil k zobecnění zpracovávané tematiky. Nechybí zvukomalebné prvky kulis a ruchů v pozadí, absentuje význačnější role reportéra. „*Pokud si dobře vzpomínám, tak jsem se zcela náhodou při nějaké společenské konverzaci s ředitelem městské policie dozvěděla, že zloději kradou fotopasti. Přišlo mi to dost dobré, ilustrující, jak to na Karvinsku někdy chodí. Využila jsem materiál, který jsem o fotopastech z terénu měla natočený, přitočila šéfa strážníků, přiměla ho, aby mluvil srozumitelně, a ne ‚policajštinou‘, a propojila to ‚spojováký‘ natočenými někde na ulici. Tato reportáž patří bohužel k těm klasickým, které tady v regionu vznikají velmi ve spěchu. Ale jinak to nejde, takže moc času na nějaké šperkování nebylo, musela jsem natočit, rychle stříhnout a rychle odvysílat,*“ říká o reportáži sama Čánová (2016, anketa).

Vzhledem k času vysílání příspěvku v ranním proudovém bloku je stopáž výrazně kratší než ostatní příspěvky.

5.2 Specifika „reportáží dne“ v Dopoledním Radiožurnálu

Dopolední Radiožurnál je proudový blok od 9 do 12 hodin. Vzhledem ke specifice reportážních příspěvků na Radiožurnálu je podstatný především kvůli „*reportáži dne*“. Nejčastěji jde o reportáže z události minulého dne, výroční reportáž, nadčasovou reportáž, vlastní téma nebo nejdelší verzi reportáže zpracované v rámci širšího materiálu pro daný den. „*Její téma není pevně dané, nemusí se týkat události daného dne. Mělo by jít o nejlepší, zvukomalebnou reportáž dne, kterou novinář chystá například i několik dnů. Dříve měla svého vlastního editora. Důraz klademe na příběhy lidí, emoce,*“ popisuje šéfreditor Petr Pospíšil (2016, rozhovor).

5.2.1 Vybraná „reportáž dne“ z DRŽ

Reportér Jaroslav Skalický natočil k 47. výročí srpnových událostí roku 1968 reportáž o tom, jak vnímali tehdejší dění pamětníci přímo před budovou rozhlasu na pražských Vinohradech. Příspěvek vysílal Radiožurnál v dopoledním proudovém vysílání jako „reportáž dne“ 21. srpna 2015 v 9.43. Stopáž činí 2:34.²⁴

PROMO:

Tanky Varšavské smlouvy před 47 lety udusily Pražské jaro 68, od kterého si lidé v tehdejším Československu slibovali šťastnější budoucnost. Osudný den v historii národa si připomeneme za chvíli....

RESPONDENTI:

1. Zbyněk Hubáček (bez PP, obyvatel Vinohrad, pamětník 1968)
2. František Ždichynec (bez PP, záchranář, pamětník)

OHLÁŠENÍ:

Před 47 lety prožívali Čechoslováci první den okupace vojsky Varšavské smlouvy. Pod pásy tanků padly všechny naděje na svobodnější život, který si vysnili během Pražského jara. Jedny z nejdramatičtějších okamžiků prvního dne okupace se odehrávaly před budovou tehdejšího Československého rozhlasu na Vinohradské třídě v Praze a v jeho okolí.

SCÉNÁŘ+SYN/ASYN:

/začíná zvukem respondenta/

Respondent 1: Stál jsem tady mezi dveřmi a najednou „*džuk, džuk, džuk*“. Začíná se kouřit z protilehlých stěn a kulky se jenom odrážely od jedné stěny do druhé a pak padly na koberec.

Reportér: Vzpomíná ve svém bytě v domě na rohu Vinohradské a Italské Zbyněk Hubáček. A tohle vám sem taky vletělo?

Respondent 1: To je nábojnice, vletěla oknem, byla vymrštěna při výbuchu muničního vozidla sovětské armády. Vznítilo se, protože na něj padla stržená tramvajová trolej.

Reportér: Potězkávám kus pokrouceného plechu. To snad ani nebylo do tanků, ale přímo do děla.

²⁴ Zdrojem je interní protokol z vysílání, který není citován v seznamu použité literatury.

Respondent 1: Je to možný, má to ráži 145 milimetrů. Je to z toho muničního vozu.

/zvuk otevírání okenice, ruch ulice/

Reportér: Pan Hubáček teď otevírá okno, které vede do Italské ulice. Ale je tu vidět i Vinohradská třída. Ty domy, které jsou skoro naproti tehdy Československému rozhlasu.

Respondent 1: V našem domě byla ještě půda, odkud byl samozřejmě lepší výhled. A z toho okna jsem bezprostředně viděl, jak jednotlivé bedny s municí vybuchovaly.

Reportér: Mezi záchranáři na ulici byl i František Ždichynec.

Respondent 2: Když jsem se snažil dostat na druhou stranu k doktorovi Kruckému, který tam vyšetřoval mladého kluka zasaženého střelou, tak mi začaly hořet pantofle, protože tam hořel i asfalt. Už tam byl povalený i autobus, už tam byla přijetá sanitka. Tam se schovávala posádka, poněvadž jakmile vystrčili za autobusem hlavu, tak se po nich střílelo. Byl to masakr.

Reportér: Když Zbyněk Hubáček vyhlížel z okna, za zády měl puštěný Československý rozhlas.

/zvukový podkres střelby ve vysílání Čs. Rozhlasu/

Respondent. 1: To snad poslouchal každý.

/archivní zvuk Čs. Rozhlasu, posluchače vyzýval, aby se uklidnili a rozešli/

Respondent 1: Nijak jsme si nepřipouštěli žádné nebezpečí. Prostě jsme lezli po těch tancích, snažili jsme se diskutovat s těma osádkama. A prostě ty davy, který jsou vidět na těch fotkách, tak já jsem byl jeden z nich.

Reportér: Co si o tom všem mysleli mladí lidé, kteří se tady pohybovali? Co jste si myslel vy?

Respondent 1: Já jsem zrovna končil školu a teď jsem si myslel: tak a teď půjdu do světa, začíná polevovat tuhý socialismus. Teď jsem ale viděl, že je konec, protože takováto invaze znamenala návrat o desítky let zpátky.

/končí odhlášením reportéra/

Evaluate:

Reportáž Jaroslava Skalického je syntézou několik reportážních prvků a typů. Kriticky nahlíženo, nelze ji jednoduše charakterizovat. Jde zřejmě o reportážní zkratku

s využitím principu koncipované reportáže. Dějové ohraničení v případě komplexní reportáže by v tomto konkrétním případě nebylo logické uplatnit. Hovoříme o výročním příspěvku, který je vystavený na doložených vzpomínkách konkrétních respondentů s přispěním archivních záznamů a který je postprodukčně upravený na základě předem daného schématu. Autorovi reportáže se podařilo uchopit téma, jež osciluje na pomezí těch s vysokým, respektive nízkým reportážním potenciálem tak, že vyplývá nejenom velmi kontaktně, ale díky dobrému výběru respondentů (očítí svědci), vstupu reportéra do děje (pokroucený plech) a okolním ruchům (okenice a ulice) i velmi autenticky. „*Podařilo se mi naštěstí najít a natočit respondenty, kteří dokázali svou přítomnost u rozhlasu vyličít poměrně živě a bezprostředně,*“ hodnotí sám Skalický (2016, anketa).

Vhledem k prioritě tématu a výročí 21. srpna hovoříme o několikrát zmíněné „*reportáži dne*“, což samozřejmě vysvětluje i větší prostor co do stopáže v dopoledním proudovém bloku.

5.3 Specifika reportáží v Nočním Radiožurnálu

Noční Radiožurnál je proudový blok od půlnoci do 5. hodiny ranní. Reportáže vysílané v těchto časech jsou nejdelšími verzemi reportáží odvysílaných v průběhu dne, jejichž stopáže dosahují stabilně dvou minut bez ohlášení.²⁵ Podle šéfreditora Petra Pospíšila (2016, rozhovor) se stopáže mohou pohybovat dokonce v rozmezí 2:40–3:20.²⁶ „*Kromě případných vstupů k aktuálním událostem se opakují příspěvky ze dne,*“ dodává k nočnímu programovému schématu Pospíšil (2016, rozhovor).

5.3.1 Vybraná reportáž z NRŽ

Reportér Českého rozhlasu Ľubomír Smatana připravil pro 20. srpen 2015 reportáž z cesty černého trojkola z Kostelce nad Orlicí do Hradce Králové v rámci projektu Jedeme pro Světlušku. Doprovázel ho kromě jiných jak nevidomý cyklista, tak bývalý hokejový reprezentant Jiří Hrdina. Příspěvek vysílal Radiožurnál v nočním proudovém vysílání ve 2.43, stopáž činí 2:30.²⁷

PROMO:

²⁵ Vyplývá to z výše uvedené Tabulky 1 zohledňující stopáže proudových příspěvků na Radiožurnálu.

²⁶ Jak už bylo výše nastíněno, stopáže se odvozují především podle tématu příspěvku (Pokorný 2016, rozhovor) a ačkoli existují dokumenty (viz Tabulka 1), které je orientačně stanovují, neexistuje jednoznačný úzus. Ve večerním a nočním proudu je program vůči stopážím benevolentnější, a tím jsou rozdíly markantnější. Autor vychází z osobních zkušeností z praxe.

²⁷ Zdrojem je interní protokol z vysílání, který není citován v seznamu použité literatury.

Jízda na kole v dešti vypadá na první pohled dost odpudivě, ale když se na jednom trojkole Světlušky sejde nevidomý znalec hokeje s trojnásobným držitelem Stanley Cupu, hned cesta ubíhá příjemněji.

RESPONDENTI:

1. Aleš Moravec (nevidomý, účastník projektu Jedeme se Světluškou)
2. Jiří Hrdina (hokejista, trojnásobný držitel Stanley Cupu, bývalý reprezentant)

OHLÁŠENÍ:

Cyklistika v dešti není pro každého, ale peloton Světlušky to nerozhází. 36 kilometrů dlouhou etapu z Kostelce nad Orlicí do Hradce Králové na černém trojkole zvládla na kůži promoklá posádka bez problémů a bavilo to i bývalého hokejového reprezentanta Jiřího Hrdinu. Ten pracuje jako skaut pro tým NHL Dallas, přesto si našel čas a s Radiožurnálem vyrazil. To potěšilo nejvíce také bývalého hokejistu, nevidomého cyklistu Aleše Moravce.

SCÉNÁŘ+SYN/ASYN:

/začíná rozhovorem respondentů/

Respondent 1: Jirka je kde?

Respondent 2: Zde.

Respondent 1: Já jsem se na tebe docela těšil, protože já, ještě než se mi stal ten úraz, tak jsem právě taky hrával hokej.

Respondent 2: Jasně.

Respondent 1: Za Zetor Brno, dneska je to brněnská Kometa.

Respondent 2: Jasně, Jasně. A co se ti přihodilo?

Respondent 1: No, úraz třaskavinou, ale nezaviněnej.

Reportér: Ale hrála v tom roli hokejka...

Respondent 1: To jo, protože jsme měli na suchu trénink, víš, jako normálně na hřišti, ne na ledě. A byl tam nějaký předmět, který nikdo nevěděl, co je. Tak říkám: To tady nemá co dělat. Tak jsem vzal hokejku, že to *odbachnu* pryč.

Respondent 2: A ono to bouchlo? *Ježišmarja*.

Respondent 1: A dostaly to hlavně oči. Takže to byla taková smůla. Ale jinak já jsem hrával, to si asi pamatuješ, když Robert Kron byl ve svém nejlepší.

Respondent 2: No to já jsem právě o generaci před Robertem Kronem, Robert Kron byl malej kluk, o deset let.

Respondent 1: No právě, že jste se míjeli, a já jsem hrával v jednom útoku právě s Robertem.

Respondent 2: Jo? Výborně. Já jsem s ním byl teď minulý týden, celý týden jsme byli spolu. On je docela dobrej kamarád. To je docela veselý. Ale věřím, že ti pomáhá.

/citace utichá, nastupuje kulisa kola na cestě při dešti/

Reportér: Hokejisté pomalu *doklábosili*, vyšplhali jsme se do bicyklů a za jemného, ale velmi vytrvalého deště teď projíždíme Týništěm nad Orlicí. Vpředu je trojkolo, uprostřed Jiří Hrdina a já jedu s dalším cyklistou na dvojkole za nimi. A teď se pokusíme to trojkolo dohnat.

Reportér: Doprava, doprava, doprava.

Respondent 2: Tak je to zajímavý, je to jiný zážitek, než jsem kdykoli jindy měl. Tři na jednom kole jsem nezažil, zažil jsem dva, většinou já byl ten na rámu. Je to v pohodě.

Respondent 1: Já si to tady s Jirkou užívám, protože se tady bavíme se o hokeji, o tom jak to mají nevidomí. A tak. Dá se to přežít.

/kulisa haly, místa pod střechou/

Reportér: Dostali jsme se do Hradce Králové v neustálém dešti.

Respondent 1: Dobrý ne?

Reportér: Jirko, musím říct, že jsem nečekal, že to dáš v tom dešti.

Respondent 2: Kdyby tam bývalo bylo takhle na začátku, tak bychom to asi nedali, ale...

Reportér: Říkal jsem si: Rozmazlený hokejista, kryté haly.

Respondent 2: Rozumím, rozumím, ale my zase tak rozmazlení nejsme, my nejsme fotbalisti.

Reportér: To zní dobře!

Respondent 1: No bylo to super, teď tady, jak jsme jeli tu silnici, tak jsme jeli pětatřicet, takže jsme vám trochu frnkli.

Respondent 2: Já moc děkuju za krásnou zkušenost, moc se mi to líbilo a klidně bych to zase někdy zopakoval.

/končí odhlášením reportéra/

Evaluace:

Reportáž Lubomíra Smatany je příkladem komplexní reportáže zaznamenávající příběh na cestě z bodu A do bodu B. Jde o nejtypičtějšího zástupce tzv. „reportáže z ruky“, které v mnoha případech nevdí absence důkladnější přípravy předem, protože reportérovi stačí zaštiťující rámec (v tomto případě jízda na kole), téma (nevidomý, bývalý hokejista) a konfrontace (nevidomého se slavným hokejistou). Výsledkem je koláž dialogů a dojmů, prostoupená krátkými vstupy reportéra-průvodce. „*Mluvit o kole a neseďt na něm by byla škoda. Nechal jsem mluvit nevidomého a Jiřího Hrdinu mezi sebou, což je vždycky vděčné, a vstupoval jsem do toho minimálně. Ostatně tak to dělám často,*“ vzpomíná na natáčení Smatana (2016, anketa).

Reportáž dále vyniká vysokou autenticitou (podkres pod celým příspěvkem), minimální angažovaností reportéra a atypický dlouhou stopáží. Večerní a Noční Radiožurnál jsou jediné dva proudové bloky, které na Radiožurnálu za běžného provozu snesou stopáže delší než dvě minuty bez ohlášení.

Závěr

Autor této bakalářské práce si vzal za úkol co nejlépe poznat současnou rozhlasovou reportáž ve vysílání Českého rozhlasu Radiožurnálu. Toliko aby ji mohl charakterizovat, pojmenovat její základní atributy a projevy, a vymezit ji tak v rámci ostatních rozhlasových žánrů vysílaných na vlnách veřejnoprávního rozhlasu. Základní motivací pro tento výzkum byla absence jakékoli aktuální definice současných rozhlasových reportáží vysílaných na Radiožurnálu, které tedy naprosto pochopitelně podle autora v řadě věcí nekorespondují s teoretickými koncepcemi předních mediálních teoretiků 20. a 21. století, a ona vysoká diference po technické, a zejména obsahové stránce má za důsledek nejednotnost projevu těchto příspěvků v éteru. Tento úsudek autor zanesl do úvodu jako podkladovou hypotézu pro tuto práci, zformuloval ji na základě dlouholetého pozorování žánru reportáže v rozhlasovém vysílání a osobní zkušeností z praxe, kde reportáž tvoří hlavní náplň jeho profesní specializace. Také proto se autor rozhodl žánr podrobit elementárnímu kvalitativnímu výzkumu shromážděných dat za příspěvku zkoumané literatury, internetových zdrojů, rozhovorů a anketních otázek s vybranými respondenty a také konkrétních případových studií se stručnou evaluací. Chtěl shrnout hlavní definice mediálních teoretiků napříč 90letou historií rozhlasové reportáže, vyzkoumat její specifika a aplikovat je na skutečné příklady z praxe. A to z důvodu dalšího profesního sebevzdělávání a osvětě o rozhlasové reportáži, která rozkryje její komplexnost.

Na základě literatury autor nejprve uvedl historické souvislosti. Po dlouhé úvaze, zda tuto kapitulu z práce nevypustit z pádného důvodu akcentace současné podoby rozhlasové reportáže se rozhodl dostát schválené tezi práce, zdůraznit začátky reportáže a na vybraných příkladech z historie odhalit, jak se reportáž v průběhu svého vývoje proměňovala. Autor v této první části práce zjistil, že geneze české rozhlasové reportáže odpovídá rozvoji audiofonních technologií, čerpá z inspirace v zahraničí a jako nepůvodní rozhlasový žánr vstřebává a operuje s rysy ostatních rozhlasových žánrů, především rozhlasového přenosu. Velmi důležitou roli sehrála osoba reportéra a možnosti a limity rozhlasovosti. Pro jejich popis autor následně využil vybrané teorie předních mediálních odborníků. Soustředil se na práce Josefa Maršíka, Václava Moravce, Miloslava Dismana, Stanislava Perknera, Rostislava Běhala a dalších. Za pomoci literatury postihl žánr reportáže jako útvar na pomezí zpravodajství a publicistiky a rozlišil reportáž jako svébytný žánr a metodu rozhlasové tvorby, přičemž

zjistil, že právě konjunkce obou projevů reportáže vytváří žánr reportáže jako celek, totiž že „*ne formální rámeček zajišťuje ukotvení rozhlasové reportáže, nýbrž mnohem lépe ji (reportáž) definují její prostředky sdělení, rysy a principy realizace, které se navzájem prolínají a kombinují.*“ Proto další část práce autor věnoval těmto symptomatickým atributům, z nichž za nejskloňovanější uznal autentický princip reportování *hic et nunc*, roli zúčastněného reportéra, dějovost a dokumentárnost. Klasifikaci reportáže autor pojal jako další nástroj pro následné vymezení současné rozhlasové reportáže na Radiožurnálu.

Po nastínění metodiky práce autor stručně charakterizoval Český rozhlas Radiožurnál ve smyslu prostoru, který slouží pro odbavení rozhlasové reportáže, a zjistil, že stanice analyzovaný žánr do značné míry sama formuje. Děje se tak po formální stránce definice reportáže jako stočeného, postprodukčně upraveného příspěvku točeného na místě události, s výpověďmi zainteresovaných respondentů a autentických zvukových kulis, dále po stránce obsahové a tematické a také z hlediska technického, především co do rozsahu stopáže konkrétního příspěvku. Za pomoci rozhovorů s respondenty z vedení Českého rozhlasu – Janem Pokorným, Petrem Pospíšilem a Ondřejem Suchanem – autor charakterizoval projevy reportáží vysílaných na Radiožurnálu v podkapitolách abstrahujících jednotlivé reportážní prvky. Důslednou analýzou vystavěnou na zmíněných rozhovorech, literatuře a vlastním pozorování docílil jednoznačné představy o reportáži vysílané na Radiožurnálu, kdy postihl relevantní a irelevantní elementy žánru a uvedl náležitosti reportáže z pozice jejího tvůrce s odkazem na požadavky a charakter stanice. Zjistil, že a priori vycházejí z uvedených definic v teoretické části práci, nicméně časově se proměnily. Autor z toho usuzuje, že se snaží reflektovat dynamičnost doby. Především z technického hlediska jde o typický příklad *modus ponens*, tedy že když se zrychluje doba, kulisovost poslechu stoupá a stopáže se zkracují, a to proto, aby jim posluchač rozuměl. Čím rychlejší je doba, v níž reportáž má existenční uplatnění, tím kratší bude. Je to cyklická smyčka se závislostí na čase. Odpovídá tomu také méně času na přípravu reportáží, tím častá nepropracovanost veškerých reportážních atributů a sklouzávání k vytváření montáží na úkor reportáží. Ty pak více či méně postrádají právě dějovou, dokumentární a autentickou složku. Z těchto důvodů, které tato bakalářská práce poskytuje, také autor přepracoval v úvodu přiznané body teze, aby mohl v poslední kapitole práce poskytnout a evaluovat skutečné reportážní příspěvky rozhlasových reportérů. Na nich dokázal,

které prvky reportážní metody rozhlasových příspěvků reportáž jako svébytný žánr na Radiožurnálu definují a jsou oproti mediálním teoriím zdůrazněny.

Hypotéza tvrdící, že reportáže vysílané na Radiožurnálu „*se v jistých směrech vymykají zakořeněným teoretickým pojednáním o rozhlasové reportáži jako takové*“ ukázala jako „*v jistém směru*“ pravdivá a zároveň mylná. Současnou podobu rozhlasové reportáže totiž autor považuje po provedení kvantitativního výzkumu za pouze další etapu vývoje této reportáže, respektive za adaptaci konkrétní době, v níž je realizována a vysílána. Z toho titulu si autor dovoluje jako závěr této bakalářské práce poskytnout vlastní definici tohoto žánru v éteru přední veřejnoprávní stanice v České republice v novém tisíciletí: *Reportáž lze charakterizovat jako svébytný žánr podložený reportážní metodou rozhlasové tvorby spočívající v symptomatických attributech její realizace, jež poskytují audiální zobrazení reportované skutečnosti odpovídající požadavkům rozhlasovosti a dynamice doby.*

Summary

The author of this bachelor's thesis attempted to identify the contemporary radio reportage in the broadcasting of Czech Radio Radiožurnál. In order to characterize it, term its basic attributes and define it within the other radio genres. At first, the author introduced historical context of the czech radio reportage according to the academic literature. He found out that the genesis of czech radio reportage is bounded on a progression of audiophony technology, drawn on an inspiration from abroad and as a unoriginal radio genre it absorves and operates with features typical for other radio genres, especially live broadcasting. The author thereafter used selected theories by eminent media experts. The author delineated the radio reportage as a genre on the border of news coverage and publicism, which can be considered both as a distinctive genre and a method of radio production itself. The author found out that only just conjunction of those two reportage formulates the radio reportage as a whole. Based on the quality research the author underwent a deep and rigorous analysis of selected elements of the radio reportage based on both literature and personal interviews. Finally the author managed to present three case studies with a short evaluation as a research prove of results obtained. Consequently the author ascertained that the best way how to define the radio reportage is to identify its means of communication, features and principles of implementation which mingle and combine, depending on the contemporary era. As a result of this bachelor's thesis the author provided his own definition of the contemporary radio reportage in the broadcasting of Czech Radio Radiožurnál, which says: The contemporary radio reportage in the broadcasting of Czech Radio Radiožurnál can be characterized as an inherent genre founded by the reportage method of radio production itself, consisting of the symptomatic attributes of realization. It provides and audio realization of the reported facts, corresponding to the specific radio requirements and dynamics of the contemporary era.

Prameny

Použitá literatura

BEDNAŘÍK Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 448 s.

BĚHAL, Rostislav. *Vývoj české rozhlasové reportáže 1923-1938*. 1. vyd. Praha: Československý rozhlas, 1962, 182 s.

BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo: v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1992, 288 s.

BĚHAL, Rostislav. Vývoj české rozhlasové reportáže 1923-1989. In: *Reportáž v tisku a v rozhlase: Sborník příspěvků ze semináře Katedry žurnalistiky IKSŽ FSV UK a Sdružení pro rozhlasovou tvorbu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1997, s. 18-41.

BĚHAL, Rostislav. Vlivy, které rozhlas v 60. letech formovaly. In: *Bílá místa rozhlasové historie, příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase: Sborník ze semináře SRT a Katedry žurnalistiky IKSŽ UK*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999, s. 8-18.

BOUČEK, Zdeněk a HUBIČKA, Jiří. Období normalizace 1968-1989. In: JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha: Český rozhlas, 2003, s. 337-396.

BRANŽOVSKÝ, Jiří. Poznámky k rozhlasovosti a rozhlasové specifice, především v oblasti publicistiky. *Studie a úvahy*. Praha: Československý rozhlas, 1965, roč. 3, č. 4, s. 63-71.

BRUHN JENSEN, Klaus (ed.). *A Handbook of Media and Communication Research: Qualitative and quantitative methodologies*. 2. vyd. New York: Routledge. 2013, 448 s.

ČÁBELOVÁ, Lenka. *Radiojournal: Rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003, 198 s.

DISMAN, Miloslav. Co je to vlastně reportáž?. In: *O rozhlasové reportáži*. 1. vyd. Bratislava: Metodický kabinet Čs. Rozhlasu v Bratislavě, 1960, s. 5-18.

- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 408 s.
- HRAŠE, Jiří. Profesionalizace vysílání 1930-1938. In: JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha: Český rozhlas, 2003, s. 93-146.
- HRAŠE, Jiří a PUNČOCHÁŘ, Jan. Teorie a praxe rozhlasové reportáže aneb Nesamozřejmé samozřejmosti. *Svět rozhlasu: Bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2006, roč. 7, č. 16, s. 26-34.
- HRDLIČKA, František. Rozhlas v okupaci 1939-1945. In: JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha: Český rozhlas, 2003, s. 147-182.
- JANÁČ, Marek. Reportáž v praxi. *Svět rozhlasu: Bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2006, roč. 7, č. 16, s. 35-37.
- JEŠUTOVÁ, Eva. Budovatelský rozhlas 1945-1948. In: JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha: Český rozhlas, 2003, s. 183-234.
- KOVÁŘÍK, Vladimír. *Proměny rozhlasové publicistiky I.: Od počátků Radiojournalu do mnichovského diktátu (1923-1938)*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982, 239 s.
- LAVIČKOVÁ, Světlana a ČERNÝ, Tomáš. Reportáž v praxi. *Svět rozhlasu: Bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2006, roč. 7, č. 16, s. 34.
- MARŠÍK, Josef. *Úvod do teorie rozhlasového programu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995, 106 s.
- MARŠÍK, Josef. Teorie a praxe reportáže. In: *Reportáž v tisku a v rozhlase: Sborník příspěvků ze semináře Katedry žurnalistiky IKSŽ FSV UK a Sdružení pro rozhlasovou tvorbu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1997, s. 41-49.
- MARŠÍK, Josef. Průkopníci rozhlasového vysílání 1923-1925. In: JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha: Český rozhlas, 2003a, s. 13-53.

- MARŠÍK, Josef. Stabilizace vysílání 1926-1929. In: JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha: Český rozhlas, 2003b, s. 55-92.
- MARŠÍK, Josef. *Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999, 60 s.
- MATULA, Přemysl. Rozhlasová reportáž – deficitní zboží. In: *O rozhlasové reportáži*. 1. vyd. Bratislava: Metodický kabinet Čs. Rozhlasu v Bratislavě, 1960, s. 21-30.
- McQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2009, 639 s.
- MORAVEC, Václav. Reportáž v praxi. *Svět rozhlasu: Bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2008, roč. 9, č. 20, s. 26.
- MORAVEC, Václav. Rozhlasové zpravodajství a reportáž. *Svět rozhlasu: Bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2006, roč. 7, č. 16, s. 38-39.
- MORAVEC, Václav. Svobodný rozhlas 1989-2003. In: JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha: Český rozhlas, 2003, s. 397-484.
- OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan et al. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3. vyd. Praha: Libri, 2010, 263 s.
- PACOVSKÝ, Jaroslav. *Na vlnách rozhlasu: 1923-1993*. 1. vyd. Praha: Český rozhlas, 1993, 158 s.
- PERKNER, Stanislav. *K vývoji rozhlasové reportáže v Československu 1923-1948*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983, 104 s.
- PERKNER, Stanislav. *Žánry rozhlasové žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova 1982, 104 s.
- RYKL, Milan. Renesance rozhlasu 1959-1968. In: JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha: Český rozhlas, 2003, s. 289-335.
- SLOVÁK, Leopold. *Rozhlasová žurnalistika*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1975, 100 s.
- SOUKUP, Libor. Reportáž v praxi regionální stanice ČRo. *Svět rozhlasu: Bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2006, roč. 7, č. 16, s. 37-38.

Internetové zdroje

Tomáš Černý, moderátor Vltavy. In: *Youtube* [online]. 01. 07. 2014 [cit. 2016-04-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=RioBbx3FOnk>. Kanál uživatele Český rozhlas.

AUST, Ondřej. Český rozhlas chystá „nový Radiožurnál“. Má to být proudové vysílání, s hudbou víc pro muže. In: *Mediář* [online]. [cit. 2016-04-21]. Dostupné z <http://www.mediar.cz/cesky-rozhlas-chysta-novy-radiozurnal-ma-to-byt-proudove-vysilani-s-hudbou-vic-pro-muze/>.

Marketing&Media. Motejlek bude šéfem nové redakce Radiožurnálu. In: *Marketing&Media* [online]. [cit. 2016-04-21]. Dostupné z <http://mam.ihned.cz/c1-36489250-motejlek-bude-sefem-nove-redakce-radiozurnalu>.

RadioTV. Malý lexikon rozhlasových formátů. In: *RadioTV* [online]. [cit. 2016-04-21]. Dostupné z http://www.radiotv.cz/p_radio/r_program/maly-lexikon-rozhlasovych-formatu/.

Radioprojekt. Poslechovost celoplošných stanic v ČR. In: *Radioprojekt* [online]. [cit. 2016-04-21]. Dostupné z http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/docs/RP_2015_2_3Q_zprava.pdf.

SKALICKÝ, Matěj. BMW je 100 let. Po válce fabriku spasilo auto s dveřmi od lednice. In: *Zprávy.rozhlas.cz* [online]. [cit. 2016-04-21]. Dostupné z <http://www.rozhlas.cz/zpravy/technika/zprava/bmw-je-100-let-po-valce-fabiku-spasilo-auto-s-dvermi-od-lednice--1590991>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovor s ředitelem Zpravodajství Janem Pokorným

Příloha č. 2: Rozhovor se šéfredaktorem Radiožurnálu Petrem Pospíšilem

Příloha č. 3: Rozhovor se šéfredaktorem Radiožurnálu Ondřejem Suchanem

Příloha č. 4: Anketní otázky pro reportérku Andreu Čánovou

Příloha č. 5: Anketní otázky pro reportéra Jaroslava Skalického

Příloha č. 6: Anketní otázky pro reportéra Lubomíra Smatanu

Příloha č. 7: CD s audiozáznamem reportáží využitých jako případové studie

Přílohy

Příloha č. 1: Rozhovor s ředitelem Zpravodajství Janem Pokorným

Co je pro tebe rozhlasová reportáž?

Reportáž v rádiu je jako rodinné zlato. Je to žánr, který si snažíme neuvěřitelně hýčkat a podporovat, protože si to médium veřejné služby může dovolit. Ona to není úplně jednoduchá a levná věc. Bylo tady období, kdy nám žánr propracované reportáže začal z rádia mizet. Tak jsme na ni vymysleli kolonku, protože tady na co se nezavede kolonka, tak jako by se v tom vysílání neobjevovalo, a vysíláme každý všední den na Radiožurnálu reportáž v 9.43 hodin.

Je to žánr, o kterém se vedou zajímavé debaty. Nejenom o obsahu, ale hlavně o formě, protože někdy se stává, že reportéři, jak jsou zavalení jinou prací a už je to občas taková macha a rutina, tak zapomínají na základní věci řemesla: jako že by reportáž měla stát primárně na nějaké atmosféře, na emoci a hlavně na plastickém popisu. Pořád platí to, co mi říkali starší kolegové, že rádio se liší od televize v tom, že má hezčí obrázky. Reportáž je unikátní žánr, kdy se má pracovat s posluchačovou představivostí a popis je v ní klíčový prvek.

Reportáž je syntetický žánr spojující zpravodajství s publicistikou. K čemu si myslíš, že rozhlasové reportáže na Radiožurnálu více inklinují?

Asi zůstávají na pomezí zpravodajství a publicistiky. Je to také téma od tématu. Reportérka typu Andrey Čánové z Ostravska je schopna udělat opravdu ryzí zpravodajskou reportáž, která má minutu, vejde se do zpráv a je ozdobou těch zpráv. Pak jsou zase autoři, pro které jsou čtyři minuty málo a myslí si, že tím čím je to delší, tak že tím je to „publicističtější“ a hlubší. Ale ono to v rádiu takhle neplatí.

Stopáž je tedy důležitá...

Stopáž se odvíjí od toho, jaké je to téma. Já si dovedu představit osmiminutovou reportáž, když je dobrá. A zároveň minutu a půl, která je špatná a nudná. Když už je to delší stopáž, musí mít určitý rytmus, protože posluchač v dnešní klipovité době udrží pozornost dvě tři minuty. Pak už to po něm nemůžeme moc chtít, zejména u rádia typu Radiožurnál, kde převažuje kulisový poslech.

Stejně jako je to v novinách, že ti editor dá jako redaktorovi 1500 znaků na článek, tak i v rádiu typu proud musí být pravidla stopáže, aby to do sebe zapadalo. S tím, že výjimky potvrzují pravidlo. Když přijde autor a řekne „Mám natočené tohle, ale fakt to pod pět minut nedám, byla by to škoda,“ tak to pošle, my to posoudíme a tu výjimku udělíme.

Jaká jsou základní pravidla na Radiožurnálu, co se týče stopáže?

Vzhledem k rannímu rytmu a tomu, že Ranní Radiožurnál, tedy program od pěti do devíti, završává co 15 minut, kdy jsou zprávy a mezi nimi dvě písničky, tak tomu i odpovídají i stopáže ranních příspěvků, které se pohybují od 1:10 do 1:40, ve výjimečných případech 2:30, ale pak už musí editor pracovat se stopáží zpráv okolo. Máme to nastavené na průměrnou stopáž muziky, danou stopáž zpravodajských relací a předem definovanou stopáž zpravodajských obsahů, které jsou v proudu.

Skončí ráno, tím se rozšiřuje i stopáž, takže ona reportáž, kterou máme plus minus v 9.43, ta má s ohlášením třeba i tři minuty. Pak jsou ale reportáže, které jsou třeba v Zápisníku zahraničních zpravodajů, a tam – i vzhledem k tomu, že jsou svým způsobem unikátní a náročné na zpracování – je stopáž s ohlášením leckdy i 3:30. A pak jsou úplné výjimky, což už není zpravodajská reportáž, ale to, co dělá investigativní reportér Janek Kroupa, což má samozřejmě reportážní prvky, ale není to čistá reportáž, tak tam vzhledem k povaze toho materiálu je možná stopáž 6 i klidně 7 minut.

Myslíš, že má reportáž jako rozhlasový žánr do budoucna potenciál se dál vyvíjet, reflektovat dynamiku doby a že bude mít na Radiožurnálu stále své místo?

Já doufám, že ano, ale v této překotné době nevíš, jaký obsah budeš vysílat za pět deset let, jak se ještě rozvinou technologie. Rádio je pro mě jednoduchý a emoční sdělovací prostředek. Ať už na sobě nebo v sobě budeme mít nějaký čip a budeme mít kolem nás virtuální svět, který budeme zapínat myšlenkami nebo mrknutím oka, tak si myslím, že rádio, emoce, jednoduchost sdělení a všudypřítomnost možnosti příjmu rádia umožní reportáži přežít ještě řadu let.

Příloha č. 2: Rozhovor se šéfreditorem Radiožurnálu Petrem Pospíšilem

Co si vybavíte, když se řekne reportáž?

Nejdřív si představím popis situace, reportáž musí být zvukomalebná, musí tam být hlasy. Když je například o autech, tak aby v ní vrčel motor. Aby prostě reportáž člověka vtáhla, aby si představil, že na tom místě v daném okamžiku je.

Když vezmu elitní reportéry typu Lubomíra Smatany, tak tam si skutečně představím reportáž natočenou na místě. Když jde třeba do Kliniky (Autonomní sociální centrum Klinika, pozn. autora), tak tam prostě natočí minutu a půl s tím, že říká: „Právě sem vcházím, vlevo vidím tohle, vpravo jsou holky, něco chystají.“ A jde k nim, mluví s nimi. Všechno se natočí v reálném prostředí. To je podle mě reportáž.

Jaké další reportéry byste vypíchl?

Určitě Andrea Čánová, Martin Knitl. Petra Benešová, když dělala vědecká témata. Ze zahraniční redakce jich je hodně: Jiří Hošek, Petr Vavrouška, Pavel Polák. To si myslím, že jsou dobří reportéři.

Liší se reportáže v pořadech oproti těm v proudu? Například tedy právě Zapisník zahraničních zpravodajů...

Mně přijdou daleko víc osobnější, zdá se mi, že se jim reportéři daleko víc věnují než normálním reportážím do proudu, které dávají na dvě minuty. Když mají stopáž tři a půl až čtyři minuty, tak myslím, že se tomu věnují víc a je to na tom vidět.

Když mluvíte o osobních reportážích. Patří do reportáže kromě subjektivního popisu osobní názor?

Myslím si, že reportéři se nemají dopouštět názoru. K tomu jsou jiné útvary. Reportáž má představit posluchači místo, situaci, ale nemá obsahovat, co si tom reportér myslí.

O reportáži se říká, že je to žánr na pomezí zpravodajství a publicistiky. Je tomu tak i co se týče reportáží, které se vysílají na Radiožurnálu?

Spíš bych řekl, že inklinují ke zprávám než k publicistice. Ono je to i z důvodu toho, že Radiožurnál je vlastně rychlé zpravodajství. Reportáže, které mají stopáž minutu a půl nebo dvě minuty, jakoby doplňují zprávu.

A je taková vazba mezi zpravodajstvím a publicistikou nerozpojitelná? Jak to funguje na Radiožurnálu?

Myslím, že dobře. Vysíláme v půlhodinových blocích a vůbec nejideálnější je, když máme zprávu, u které rovnou odkážeme, že reportáž z dotyčného místa posluchač uslyší za 10 minut.

Jaký je rozdíl mezi reportáží a montáží?

U montáže přiznáváme, že jsme na místě byli, ale že je to dotáčené ve studiu, i když se použijí reálné zvuky. Už to není tak autentické. Záleží na reportérovi, jak to dokáže prodat. Může to dopadnout strašně špatně, když použije třeba zvuk, kde je jasná kulisa z místa, kde byl, a pak sebe natočí do ticha ve studiu. To je asi úplně ta nejhorší varianta. A pak to taky může dopadnout obstojně.

Je to něco, čemu už spíš říkáme balíček. To jsou prostě zvuky sestříhané dohromady.

Měly by takové montáže a balíčky obsahovat reportážní prvky?

To by samozřejmě měly. Jako třeba zrovna popis, jak to na daném místě vypadá. Jinak se z toho stane jen rozšířená zpráva.

Máte pocit, že se reportáž vytrácí z vysílání? Respektive prostupuje do současného vysílání ve všech blocích kromě tradičního času kolem 9.40?

Do každého bloku možná ne, ale denně slyšíme tak dvě další reportáže.

Petře, můžete detailněji popsat jednotlivé proudové bloky?

Ranní Radiožurnál je dynamické vysílací pásmo mezi 05.00–09.00. Příspěvky se stopáží maximum cca 1:40. Jde o nejlepší reportáže z událostí předcházejícího večera nebo doplňující události daného dne. Příklad: Ústavní soud řeší poplatky za otce u porodu, v reportáži je vylíčen příběh rodiny. RRŽ je mixem kratších reportáží a krátkých, rychlých živých vstupů.

Dopolední radiožurnál je mezi 09.00–12.00. Specifickým útvarem je reportáž v čase kolem 9:43. Ta může mít stopáž cca 2:30. Její téma není pevně dané, nemusí se týkat událostí daného dne. Mělo by jít o nejlepší, zvukomalebnou reportáž dne, kterou novinář chystá například i několik dnů. Dříve měla svého vlastního editora. Důraz klademe na příběhy lidí, emoce. V DRŽ je většinou reportáž zahraničního zpravodaje,

nemusí se vztahovat k danému dni. Zejména jsou ale v programu živé vstupy z právě probíhajících událostí.

Odpolední Radiožurnál je mezi 12.00–19.00. Zde jsou zejména reportáže z událostí dne. Záleží samozřejmě na rychlosti a šikovnosti reportéra. Obvykle má živý vstup, např. po telefonu, z akce do dopoledního vysílání nebo brzkého odpoledne a poté z toho připraví reportáž nebo balíček – zvuk z terénu smíchaný s reportérem ve studiu. Dbáme na to, aby v příspěvcích zaznívali konkrétní lidé, jichž se daný problém týká. Příspěvky – i kvůli rychlosti odvysílání, protože jsme zpravodajské, aktuální rádio – nebývají tolik propracované jako dopoledne v 9:43, maximální stopáž je cca 1:40.

VRŽ a NRŽ trvají dohromady od 19.00–05.00. Reportér z akce může připravit i delší stopáž reportáže nebo balíčku cca 2:40–3:20, která se použije právě v těchto časech. Kromě případných vstupů k aktuálním událostem se opakují příspěvky ze dne.

Řekněte, do jaké míry je tedy reportáž zásadní žánr pro rozhlasovou žurnalistiku, specificky pro Radiožurnál? A jakou budoucnost ji zvěstujete?

Myslím, že je pro Radiožurnál zásadní. Co vysílat potom? Zprávy, montáže... To nejdůležitější je vtáhnout člověka na místa, kde je reportér. Ukázat mu, jak to tam vypadá a co se tam právě teď děje. A k tomu je potřeba reportáž.

Příloha č. 3: Rozhovor se šéfredaktorem Radiožurnálu Ondřejem Suchanem

Co si představíš pod pojmem rozhlasová reportáž?

Já si naštěstí představím některé naše redaktory. Říkám naštěstí, protože ten žánr opravdu mizí. Nejen z rozhlasu, ale i z novin a vlastně ze všech médií. A já jsem rád, že tu jsou reportéři jako Lubomír Smatana, zahraniční zpravodajové a jejich zápisník, Andrea Čánová, Martin Knitl...

Dále si pod pojmem rozhlasová reportáž představím příspěvek, který mě jako jeden z mála přenese přímo na místo. A pokud je to reportáž dobrá, tak my kvůli ní dokážeme i rozbourat vysílací schéma a pustit delší stopáž. Nemusí to být jenom investigativní reportáže Janka Kroupy, ale i zajímavá témata, kde jsme jediní nebo odkud dokážeme přinést něco opravdu unikátního.

Rozhlas je na rozdíl od jiných médií stále specifický v tom, že musí být na místě, a ta reportáž je o to cennější, protože se nedá dělat z kanceláře.

Jinými slovy mluvíš o percepci reportéra jako stěžejním prvku pro reportáž, což je ryze publicistický prvek. Jak je to s reportáží na Radiožurnálu obecně? Drží se na pomezí zpravodajství a publicistiky, nebo se k jedné z těchto forem přibližuje?

Základ vždy musí být zpravodajský, jsme zpravodajské rádio. Naši reportéři nehodnotí, na druhou stranu popisují a už ten samotný popis je publicistika. Takže ano – je na pomezí, ale co se týče Radiožurnálu, tak si myslím, že převažuje zpravodajská část.

Třeba Ľubomír Smatana, kterého jsem už zmiňoval, tak ten dokáže něco unikátního – umí přenést běžné dění. To v danou chvíli třeba nemá úplně zpravodajskou hodnotu, ale on dokáže na jeho základě zarámovat určitý děj. Pěkně to bylo vidět na návštěvě čínského prezidenta, kdy hlavní zpravodajskou část přinášeli jiní reportéři, a Ľubomír zachycoval to, co se dělo v ulicích, tedy příběhy odpůrců a příznivců. Do reportáží dostal „normální život“, lidskou stránku. To je hrozně důležité, protože pokud je rádio zpravodajské, tak neustále bojuje s tím, že se trochu odosobňuje od posluchačů. Přináší informace, posluchači ho mají rádi, vědí, že je pro ně potřebné a že mu můžou důvěřovat, ale nemůže být tolik osobní, a proto si myslím, že právě zachycení onoho „běžného života“ je důležité.

Tak to teď dělá i Vojta Berger s uprchlíky v Hofu. Události kolem obří vlny uprchlíků se řeší na těch nejvyšších patrech české i evropské politiky, a trochu z toho celého mizí individuální příběh každého z uprchlíků. My o tom referujeme a dokážeme sejít na ten nejnižší schůdek, ke každému jednotlivému člověku, který má svůj vlastní příběh a který, když si to pak člověk uvědomí, nevidí svět až tak strašně černobíle.

Zpátky k organizační stránce věci. Jak moc prostupuje reportáž v současnosti do éteru a vnímá Radiožurnál rozdíl mezi stočenou, postprodukčně upravenou reportáží a třeba reportážním vstupem jako živým příspěvkem ve vysílání?

Tím, že jsme zpravodajské rádio, které se především soustředí na princip *tady a teď*,²⁸ tak je samozřejmě daleko víc vstupů zpravodajských. Jsou ovšem na rozhraní publicistiky a zpravodajství podobně jako reportáž. Stočená reportáž má jednu výhodu, a to, že si s ní reportér může víc pohrát a vybrat si jednotlivé příběhy. Při klasických stopážích na Radiožurnálu kolem minuty čtyřiceti, dvou minut se člověk nemůže rozmáchnout a snažit se honit plno zajců. Musí si vybrat detail, na kterém reportáž

²⁸ Tedy princip *hic et nunc* (Osvaldová, Halada a kol. 2010, s. 176).

vystaví. To je hodně složité, ale je tu plno lidí, kteří to dokážou. Koneckonců třeba Jarda Skalický je ta samá kategorie, u něj jsou navíc vidět obrovské zkušenosti. Je schopný udělat jak živý vstup, který je natolik barvitý, že člověk má opravdu pocit, že stojí vedle něj, tak stočenou reportáž.

Reportáž je zároveň krásná právě v tom, že se si ji člověk může připravit a naplánovat. Všem reportérům, kteří mi říkají, že reportáž dělají stejně jako třeba Jarda nebo Ľubomír, a jak je tedy možné, že zní jinak, odpovídám – a to platí ve všech profesích – že základ je v přípravě. Že reportér nepřijede na místo a nehledá, o čem by točil, ale dopředu si postaví scénář. Samozřejmě neohýbá skutečnost, kterou vidí, ale udělá si poctivou přípravu. Pak je všechno jednodušší.

Co vůbec dělá Radiožurnál pro to, aby reportáž dál rezonovala v éteru?

Vytvořili jsme pevné šablony, reportáž se objevuje na Radiožurnálu v pravidelném čase kolem 9.45 a velké reportáže se snažíme dávat i do hlavních publicistických bloků ve 12 v 18 hodin. Zároveň se snažíme o formát minireportáže, která oživí každou z velkých zpravodajských relací. Také tu existuje pravidlo, kdy u mimořádných materiálů můžeme změnit „clocky“ a dát reportáži prostor. Navíc jsme ještě zavedli formát, který se jmenuje Příběhy Radiožurnálu. Jsou to skoro časoběrné dokumenty, ale rozsekané na pětiminutové reportáže.

Takže delší reportáže a jiné dokumenty se snažíme do vysílání dostávat i v rámci těchto různých speciálních projektů. Protože je potřeba reportáž udržet ve vysílání. Jak říká Honza Pokorný, my jsme stejní jako televize, jen máme hezčí obrázky. Byla by velká škoda, kdyby reportáž z vysílání zmizela, ale myslím si, že to nedopustíme.

Příloha č. 4: Anketní otázky pro reportérku Andreu Čánovou

Jak byste popsala rozhlasovou reportáž?

Reportáž řadím k výsostným rozhlasovým prostředkům. Klade rovněž na autora ty nejvyšší požadavky. Zlatým pravidlem reportáže je, že by měla být natočena celá v terénu. Autor v ní musí svým projevem zobrazit to, co posluchač jen slyší, a udělat to tak, aby to i posluchač viděl. Reportáž by ovšem neměla sklouznout do banálního popisu. Za reportáž podle mě nelze považovat pouhý rozhovor natočený čistě v terénu. Reportáž je totiž tak těžká, že je stejně těžké ji definovat. Klíčovou roli hrají i zvukové

kulisy, které by vždy měly být natočené na místě. Já osobně si vždy definuji dva tři předměty, věci, o kterých reportáž je. A tyto zvuky tam musí zaznít. Je ovšem na zkušenostech a citu autora, aby to neznělo prvoplánově. Vždy začínajícím kolegům radím, že dobrá reportáž vzniká již při domlouvání tématu. Reportáž je zkrátka mistrovský mix schopností točit i dělat živé vstupy.

Co můžete říct o své reportáži z 18. 8. 2015?

Pokud si dobře vzpomínám, tak jsem se zcela náhodou při nějaké společenské konverzaci s ředitelem městské policie dozvěděla, že zloději kradou fotopasti. Přišlo mi to dost dobré, ilustrující, jak to na Karvinsku někdy chodí. Využila jsem materiál, který jsem o fotopastech z terénu měla natočený, přitočila šéfa strážníků, přiměla ho, aby mluvil srozumitelně a ne „policajštinou“, a propojila to „spojováký“ natočenými někde na ulici. Tato reportáž patří bohužel k těm klasickým, které tady v regionu vznikají velmi ve spěchu. Ale jinak to nejde, takže moc času na nějaké šperkování nebylo, musela jsem natočit, rychle stříhnout a rychle odvysílat.

Příloha č. 5: Anketní otázky pro reportéra Jaroslava Skalického

Jak bys popsal rozhlasovou reportáž?

Rozhlasová reportáž je svébytným žánrem tvorby a podle mne stojí na vrcholu rozhlasového zpravodajství či publicistiky. Sdělované informace totiž dokáže předat posluchačům včetně atmosféry a emocí, vzbudit jejich představivost, a tak působit mnohem bezprostředněji a s větším účinkem. Musí být ovšem zvukově barvitá, tím mám na mysli nejen bezprostřední výpovědi osob, ale i nejrůznější ruchy a kulisy.

Abych byl ale úplně upřímný, nejsem si jistý, jestli reportáž neadorujeme jen my rozhlasáci a mediální teoretici, zatímco posluchači, a zvláště mladí, tento útvar v současném zploštělém prostředí twitterových hesel a vzkazů nepovažují za zbytečnou ztrátu času a energie.

Co můžeš říct o své reportáži z 21. 8. 2015?

Zvukové archivní záznamy z rozhlasového vysílání 21. srpna 1968 jsou naprosto unikátními de facto reportážemi, jejichž autenticitu, bezprostřednost a syrovost už dnes nic nepředčí. Hledal jsem proto alespoň možnost, jak je doplnit o související vzpomínky

přímých účastníků tehdejších událostí, které by šlo zpracovat formou reportáže. Podařilo se mi naštěstí najít a natočit respondenty, kteří dokázali svou přítomnost u rozhlasu vyličít poměrně živě a bezprostředně.

Příloha č. 6: Anketní otázky pro Lubomíra Smatanu

Jak bys popsal rozhlasovou reportáž?

Ideální by bylo pustit kdykoli vysílání ČRo a hned si nějakou poslechnout. Z nějakého důvodu se ale reportáž ve vysílání vyskytuje stejně řídko jako vlci na Šumavě. Proto se taky špatně popisuje. Navíc jsem se o reportáži nikdy nic teoretického ani praktického na půdě ČRo nedozvěděl. Ke všemu jsem dospěl tak nějak sám, takže i můj teoretický popis může být mimo. Reportáž je tedy podle mě cokoliv natočené s jistou dávkou empatie k respondentům přímo na místě, kde se událost odehrává. Reportér je průvodce, který popisuje situaci na místě a má celou situaci pod kontrolou. Reportér vypíchne detail, který je klíčový a utkví posluchači v hlavě. Reportér zabalí reportáž do pestré zvukové kulisy, kterou na místě posbírání.

Co můžeš říct o své reportáži z 20. 8. 2015?

Člověče, skoro nic. Je to tak dávno, že si nepamatuji, že se to stalo. Ale pokud si pamatuji střípky, tak jsem to točil přímo v sedle, aby se něco dělo. Mluvit o kole a nasedět na něm by byla škoda. Nechal jsem mluvit nevidomého a Jiřího Hrdinu mezi sebou, což je vždycky vděčné, a vstupoval jsem do toho minimálně. Ostatně tak to dělám často.